

SKATTERNE GENNEM DE SIDSTE 25 AAR OG DERES BETYDNING FOR EJENDOMSVÆRDIER OG PANTESIKKERHED

Af K. J. Kristensen.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Indledning S. 353. — Skattebyrdens Vækst i de sidste 25 Aar S. 358. — Skatternes Fordeling mellem direkte og indirekte Skatter S. 363. — Grundlaget for Paaligningen af de direkte Skatter S. 366. — De direkte Skatters Fordeling mellem Ejendomsskat og Personskat S. 373. — Skattebyrdens Fordeling mellem By og Land og mellem Landbruget og andre Erhverv S. 375. — De direkte Skatter gennem Aarene for en almindelig Bondegaard og et Husmandsbrug S. 382. — Kommuneskatterne i de forskellige Egne af Landet og i de forskellige Kommuner S. 387. — Skatternes Indflydelse paa Erhvervsvirksomheden og Ejendomspriserne S. 390. — Skatterne og Pantesikkerheden S. 399.

Indledning.

De nødvendige Midler til Dækning af Statens og Kommunens Udgifter kan i det lange Løb kun tilvejebringes fra tre forskellige Kilder:

Det offentlige kan eje Ejendom eller Ejendomsrettigheder og kræve Vederlag for at overlade Udnyttelsen til private.

Stat og Kommune kan selv drive Virksomhed — under det frie Markeds Vilkaar eller med Eneret — og tage Betaling for, hvad Virksomheden yder.

Og endelig kan Stat og Kommune opkræve Skatter, hvis Hovedkendemærke er, at de ikke er Vederlag for nogen speciel Ydelse fra det offentliges Side og af den Grund maa have Karakter af Tvangsbidrag til Samfundshusholdningen.

Grænsen mellem disse forskellige Former for Tilvejebringelse af det offentliges Indtægter kan i Praksis være vanskelig nok at drage. Som Mellemlinje mellem Erhvervsindtægter og Skatter finder man en Række Gebyrer og Afgifter som Vederlag for specielle Ydelser fra det offentliges Side. Monopoliserede offentlige Virksomheder kan under Erhvervsvirksomhedens Former benyttes til Forbrugsbeskatning, og Udnyttelsen af en saadan Skattekilde kan være overladt private mod aarlige Afgifter. Omvendt kan der under forskellige saakaldte Skatter

skjule sig Vederlag for det offentliges Virksomhed eller for Ejendomsrettigheder, som Samfundet har Raadighed over, eller selve Skatten kan være af den Art, at den betyder en faktisk Tilegnelse af Ejendomsrettigheder for det offentlige.

Men det er af Vigtighed at holde denne Deling fast, fordi den giver Nøglen til Forstaaelse af adskillige af de Spørgsmaal, der staar i Forbindelse med Skatte trykket og det offentliges Virksomhed, og navnlig da de i Øjeblikket saa betydningsfulde Spørgsmaal om Forholdet mellem Samfundet og den enkelte.

Paa dette Punkt vil modstridende Interesser naturligvis gøre sig gældende, hvad enten Samfundsindtægterne tilvejebringes under den ene eller den anden Form, men Konflikten vil opstaa paa afgørende forskellige Omraader og faa en væsentlig forskellig Karakter, eftersom det drejer sig om Skatterne eller de andre Former for Tilvejebringelse af det offentliges Indtægter.

Det offentliges Ret til at kræve Vederlag for Brug af Ejendom eller for Ejendomsrettigheder, der tilhører Samfundet, er saa selvfølgelig, at den næppe nogen Sinde er blevet bestridt, og Konflikten mellem Samfundet og den enkelte kan her kun tænkes rejst, ved at Stat og Kommune udvider sine Rettigheder paa Bekostning af privat Ejendom eller privat Virksomhed, medens det maa anses for de offentlige Myndigheders Pligt at hævde Samfundets Rettigheder ubeskaaret overfor alle Angreb fra de private Interesser. Historien viser desværre lige op til den nyeste Tid en fortsat Række af Eksempler paa, at denne Pligt er blevet forsømt, og dette har været en medvirkende Aarsag til, at Stat og Kommune i Nutiden maa skaffe Hovedparten af deres Indtægter gennem Skatterne.

Ogsaa Samfundets Ret til at kræve Betaling for Virksomhed, der udfoldes til særlig Tjeneste for enkelte Medlemmer af Samfundet, er i det hele anerkendt som en Selvfølge, selv om der her hyppigt kan være Tale om Grænsetilfælde mellem Virksomhed af almennyttig Karakter, der oftest bør drives vederlagsfrit, og Ydelser af speciel Karakter, som der bør kræves Vederlag for. Noget ganske andet er Spørgsmaalet om det offentliges Ret til at drive Erhvervs virksomhed, et Spørgsmaal, der sædvanlig vil blive besvaret derhen, at Samfundets Ret hertil kun kan anerkendes, hvor en betydelig almen Interesse kræver Samfundets Indgriben.

Det offentliges Beskatningsret har derimod paa ingen Maade altid været anset for en Selvfølgelighed. Tværtimod har det

fra Begyndelsen været en almindelig Anskuelse, at Skattebyrder ikke kunde paalægges uden de skatteydendes Samtykke, hvad der medførte, at denne Udvej i hvert Fald i større Omfang kun kunde benyttes, naar den haarde Nød kaldte paa Offerviljen og gennem de skatteydendes frivillige Beslutning gav Skatteydelsen den Karakter af frivillig Gave, som alene kunde bringe Skatten i Samklang med almindelig Retsfølelse.

Det moderne Flertalsstyre er i sin Oprindelse født af Forsøget paa saaledes at forene Beskatningen med den almindelige Retsfølelse. Man tager næppe Fejl, naar man siger, at Flertalsstyrets og Parlamentarismens for Tiden noget vaklende Stilling for en væsentlig Del skyldes, at Forsøget ikke for Tiden synes at være lykkedes, og at store Dele af Befolkningen mere og mere er tilbøjelige til at mene, at de trykkende Skattebyrder hverken kan være nødvendige eller berettigede.

Den Modvilje mod Skatterne, der saaledes nu kommer til Orde, og som har sin stærkeste Rod i Følelsen af, at Skatterne ikke lader sig forene med Ret og Billighed, forstærkes yderligere ved Erkendelsen af, at baade Skatterne og den Maade, hvorpaa det offentliges Indtægter anvendes, griber stærkt ind i Erhvervslivet og gør det saaledes, at Borgerne ikke sjældent føler Erhverv og Ejendom truet med Usikkerhed.

Skattetrykket gør sig paa en særlig Maade gældende for Ejendomsbesidderne og derved ogsaa for dem, der har ydet Laan i fast Ejendom. Ældre Tidens Skattepaalæg synes at have haft en ejendommelig Tendens til efterhaanden at glide over til at blive Grundbyrder, noget, der vistnok har en naturlig Sammenhæng med, at enhver varig Beskatning ikke blot øver sine Virkninger paa Erhverv og Opsparing, men samtidigt har en Tendens til at paavirke Ejendomsværdierne, og denne Tendens gør sig gældende, selv om den moderne Skatteteknik forhindrer de forskellige Skatteformer i, saaledes som tidligere, efterhaanden at omformes til lovformelige Grundbyrder. Derigennem kommer Ejendomsbesidderne da til at bære ikke blot de Byrder, der direkte paalægges dem, lige med alle andre Borgere, men samtidig indirekte en Del af de øvrige Skattebyrder, ved at Ejendommenes Værdi synker. Ejendomsbesidderne og de Interesser, der knytter sig til de faste Ejendomme, er da aabenbart paa en ganske særlig Maade interesseret i Skattebyrdens Størrelse og Vækst saavel som i Skatternes Art og Skattebyrdens Fordeling.

Imidlertid maa det herved ikke glemmes, at det offentliges Virksomhed ogsaa paa mangfoldige Maader tjener til at forøge

og bevare de faste Ejendommens Værdi og indtægtsgivende Evne. Det gælder selvsagt ikke blot Jernbane- og Havneanlæg, Vejanlæg og lignende Foranstaltninger, hvis Virkninger til Forøgelse af Ejendomsværdierne er lokale og let paavise- lige, men hele det offentlige Virksomhed for almindelige, nød- vendige Samfundsformaal over sin Indflydelse paa Ejendoms- værdierne rent bortset fra, at Ejendomsbesidderne lige med alle andre Borgere i Samfundet nyder Gavn af det offentlige Virksomhed. For saa vidt er altsaa Ejendomsbesiddelsen paa ganske tilsvarende og særlig Maade interesseret i, at det offent- lige sættes i Stand til at udføre sine Opgaver, og en Særbeskat- ning, der svarer til de Værdier, der ved det offentlige Virksom- hed tilføres de faste Ejendomme, maa altid findes rimelig; selv om Ejendomsbesidderne kan have en menneskelig Tilbøje- lighed til at ønske disse Goder stillet til Raadighed uden at paa- tage sig særlige Byrder, kommer den egentlige Konflikt mel- lem Ejendomsbesiddelsen og det offentlige Beskatningsmyn- dighed dog sikkert først frem, hvor denne Myndighed enten benyttes til Formaal, der ikke kan betegnes som egentlige Fællesopgaver, for Eksempel til at ændre Indkomstfordelingen og Formuefordelingen i Samfundet eller til Unytte, f. Eks. til overflødig og kostbar Administration, eller naar Skatterne paa- lægges under Former, der medfører en ensidig og uheldig Fordeling af Byrderne eller paa uheldig Maade paavirker Er- hvervslivet.

Saadanne Konflikter mellem Ejendomsbesiddelsens beret- tige Interesser og Samfundets Beskatning og Virksomhed kan gøre sig gældende lige saa fuldt for Staten som for Kommu- nerne, men for disse sidste kommer der det særlige Forhold til, at Kommunernes Udgifter og Virksomhedsomraade til en vis Grad er vilkaarligt fastsatte og afgrænsede uden Hensyn til, hvad der bør være Fællesopgaver for hele Statsomraadet, og hvad der naturligt maa være lokale Opgaver. Derfor her- sker der i den kommunale Beskatning den største Ulighed, og samtidig bevirker Ligningsomraadets Lidenhed i den kommu- nale Beskatning, at Skatteforholdene fra Aar til Aar er under- kastet en Usikkerhed, der ikke kan have andet end uheldige Virkninger, og for den enkelte Ejendom eller Ejendomsbesid- der kommer hertil den Usikkerhed, som i alt for høj Grad præger de offentlige Ansættelser til Skat, hvad enten det gæl- der Ejendomsskat eller Personskat.

Den store Ulighed, der saaledes findes i Beskatningen, lader Skatternes Betydning for Erhvervslivet og for de faste

Ejendommens Rentabilitet og Værdi træde klart for Dagen, og i Handel og Vandel, ved Køb og Salg af fast Ejendom, ved Udlaan med Pant i fast Ejendom er det en selvfølgelig Nødvendighed at tage Hensyn til Skattebyrderne, at undersøge deres Betydning for Ejendommens Værdi og for Pantesikkerheden, og at gøre sig klart, hvilke Ændringer i Skatteforholdene der i givet Fald maa regnes med som mulige eller sandsynlige i de enkelte Tilfælde.

Men for den, der ud fra mere almene Synspunkter beskæftiger sig med Skatteforholdene og deres Betydning for Erhvervslivet, for Ejendomsbesiddelsen og for Samfundet, gælder det om at naa til Klarhed over den almindelige Betydning, som de mere omfattende Bevægelser i Skatteforholdene har haft, der har fundet Sted i de senere Aar, den almindelige Skattestigning, de stedfundne Omlægninger og Ændringer i Beskatningen, og i Lyset heraf at naa til Klarhed over, hvorledes man ud fra de forskellige Synspunkter maa bedømme de Udviklingstendenser og de skattepolitiske Tanker, der i Øjeblikket er afgørende for den nærmeste Fremtids Udvikling af Beskatningsforholdene. Selv om Forholdene nu i mange Henseender kan være forskellige fra dem, der har været bestemmende for de Skattereformer, der har fundet Sted i de forløbne 25 Aar, og selv om de skattepolitiske Spørgsmaal derfor iklæder sig nye Former, vil det vise sig, at det virkelige Indhold er i det væsentlige det samme, at de samme Interesser stadig staar overfor hinanden, og at Striden i Virkeligheden staar om de samme Grundspørgsmaal nu som tidligere.

I saa Henseende indtager den i 1922 og 1926 indledede Omlægning af Skatterne til Grundskyld ikke nogen Særstilling. Grundskylden er, saa længe der kun er Tale om en Omlægning af bestaaende Skattebyrder, ikke principielt forskellig fra de gamle Hartkorns- og Grundskatter, men kun en rationel og tidssvarende Form for Grundbeskatningen, og hidtil er Grundskyldsreformerne selv om nogle af deres Talsmænd har haft et videre Sigte, i det væsentlige kun blevet gennemført med det Formaal at tilvejebringe en bedre og retfærdigere Fordeling af Skattebyrderne.

Derimod ligger Forslagene om Gennemførelse af fuld Grundskyld til Inddragelse af hele Grundrenten udenfor det skattepolitiske Plan og maa begrundes økonomisk og socialt ved Nødvendigheden af en dybtgaaende Jordreform og etisk ud fra den Grundsætning, at de samfundsskabte Grundværdier bør være Fælleseje.

Skattebyrdens Vækst i de sidste 25 Aar.

I de sidste 25 Aar har Skatteforholdene været behersket af Statens og Kommunernes stadigt og stærkt voksende Skattebehov, der steg til hidtil ukendte Højder under Krigsaarene og i Aarene siden kun langsomt og usikkert har bevæget sig nedad, uden dog blot tilnærmelsesvis at naa ned paa et Niveau, der efter Prisforholdene kan siges at svare til Skatteforholdene før Krigen.

Det samlede Beløb af Skatter og Afgifter til Stat og Kommune var i Aaret 1901 knap 100 Mill. Kr. I 1913 var Beløbet vokset til 177 Mill. Kr. Derefter steg det til 875 Mill. Kr. i 1920, for derefter igen at falde til omkring 700 Mill. Kr., om hvilket Tal det samlede Skattebeløb har bevæget sig i Aarene siden 1922, og først nu i 1927 synes en ny Nedgang under Udvikling.

Samlet Beløb af Skatter og Afgifter til Stat og Kommune.

Aar	Ialt Mill. Kr.	pr. Individ Kr.	Aar	Ialt Mill. Kr.	pr. Individ Kr.
1901.....	101	41	1913.....	177	63
1902.....	106	43	1914.....	178	62
1903.....	—	—	1915.....	210	73
1904.....	115	45	1916.....	344	118
1905.....	119	47	1917.....	537	182
1906.....	125	48	1918.....	605	202
1907.....	132	50	1919.....	837	277
1908.....	136	51	1920.....	875	286
1909.....	127	47	1921.....	796	244
1910.....	140	52	1922.....	701	212
1911.....	152	55	1923.....	684	205
1912.....	165	59	1924.....	704	209
			1925.....	707	210

Vil man imidlertid bedømme denne Stigning rigtigt, maa der tages Hensyn til den almindelige Befolkningstilvækst og Forøgelsen af Landomraadet ved Genforeningen, der maa have medført en omtrent tilsvarende Forøgelse i Udgifterne. Udregner vi Skattebeløbet pr. Individ, finder vi en Stigning fra c. 41 Kr. i 1901 til c. 210 Kr. i 1924 og 25 eller en Stigning til godt det femdobbelte, medens det samlede Beløb var steget til det syvdobbelte.

Men endelig maa der tages Hensyn til den almindelige Prisstigning, hvis man vil belyse den reelle Stigning i Skattebyrden. De 41 Kr. pr. Individ i 1901 vilde i 1925 alene

paa Grund af Prisstigningen svare til c. 115 Kr., saaledes at den reelle Stigning kun svarer til ca. 83 %.

Til nærmere Belysning af Bevægelsen i Skattebyrden, naar Hensyn tages til Pristallet, angiver nedenstaaende Oversigt for hvert Aar Pristallet i Forhold til Aaret 1901 og den reelle Skattebyrde pr. Individ, naar Pristallet Gange Skattebeløbet 1901—02 sættes = 100.

Aar	Pristal ¹⁾	Skattebeløb Pristallet Gange Skatten 1901—02 = 100	Aar	Pristal	Skattebeløb Pristallet Gange Skatten 1901—02 = 100
1901.....	100	100	1913.....	123	123
1902.....	101	104	1914.....	127	119
1903.....	—	—	1915.....	152	117
1904.....	102	107	1916.....	178	161
1905.....	102	111	1917.....	204	215
1906.....	104	113	1918.....	235	207
1907.....	108	113	1919.....	287	234
1908.....	110	112	1920.....	333	208
1909.....	111	103	1921.....	285	208
1910.....	113	110	1922.....	252	204
1911.....	114	116	1923.....	262	190
1912.....	119	121	1924.....	277	183
			1925.....	262	(191)

Stigningen i Skatterne, udover hvad Folketallets Vækst og Prisstigningen kunde motivere, var indtil 1910 ret beskeden, kun 10—15 %. I Aaret 1909 var Skattebyrden endda reelt ikke nævneværdig større end i Aarene umiddelbart efter Aarhundredskiftet, men dette skyldtes dog udelukkende Toldreformen i 1908, der efterfulgtes af nye forøgede Statsskatter allerede 1910 og derefter i 1911 og 1912. Indtil 1913 var der en reel Stigning paa 23 %, derefter fulgte en Nedgang i 1914 og 1915, og først derefter kommer Krigsperiodens voldsomme Stigning, der kulminerede i 1919 med en reel Stigning i Skattebyrden paa 134 %. Siden da har der været en ret betydelig Nedgang i Skatterne i Forhold til Priseniveauet, saaledes at Skattebeløbet i 1924—25 laa c. 83 % over, hvad Befolkningstilvækst og Prisstigning kunde motivere, et Niveau, der efter de foreliggende Tal maa antages at være steget ret betydeligt siden. I det følgende vil Udviklingen kun blive belyst indtil 1924—25, det sidste Aar før Kronestigningen. De nærmest følgende Aar vil ligesom de første Krigsaar have Ka-

¹⁾ Efter Knud Dalgaard. Se Nat. Tidsskrift 1926 Side 158.

rakter af Overgangsjaar, og ikke give noget rigtigt Udtryk for den almindelige Udvikling af Skatteforholdene, der har fundet Sted.

Trods Stigningen har Skatterne imidlertid hverken i Tiden før 1913 eller senere kunnet strække til til Dækning af Udgifterne. Et meget betydeligt Deficit er stadig blevet dækket ved Laan, der ikke paa langt nær modsvares af de indtægtsgivende Aktiver, der samtidig er erhvervet, og hvoraf iøvrigt adskillige har vist sig i de senere Aar at svare mindre godt til Navnet.

Statens og Kommunernes Gæld udgjorde i 1901 kun c. 359 Mill. Kr. og var i 1913 vokset til 734 Mill. Kr., men ved Udgangen af 1924—25 var den offentlige Gæld steget til 2162 Mill. Kr.

Statens og Kommunernes Gæld.

Aar	Mill. Kr.	Aar	Mill. Kr.
1901.....	359	1913.....	734
1902.....	411	1914.....	747
1903.....	435	1915.....	789
1904.....	435	1916.....	896
1905.....	437	1917.....	1067
1906.....	440	1918.....	1153
1907.....	470	1919.....	1451
1908.....	515	1920.....	1698
1909.....	526	1921.....	1961
1910.....	639	1922.....	2139
1911.....	701	1923.....	2151
1912.....	720	1924.....	2165
		1925.....	2162

Dette har medført en Stigning i den aarlige Rentebyrde fra 12 til 119 Mill. Kr., medens Indtægten af udbyttegivende Aktiver samtidig kun er steget fra 10 til 97 Mill. Kr., i hvilket Beløb der imidlertid indgaar en ikke ringe Indtægt, der er en faktisk Forbrugsbeskatning, nemlig Indtægten ud over normal Forrentning af de kommunale Værker.

Men medens Indtægten af de udbyttegivende Aktiver er steget en Del sammen med Prisniveauet og maa ventes i den kommende Tid at gaa ned sammen med dette om end ikke i samme Forhold, vil Gældbyrden kræve omtrent samme Beløb til Forrentning og Afdrag.

En Betragtning af Skatterne alene giver derfor et for lyst Billede baade af den Udvikling, der er sket, og navnlig af de Konsekvenser, som denne Udvikling maa indebære for den nærmeste Fremtid.

Det er givet, at hvis Skatterne skal gaa ned blot i samme Forhold som det almindelige Prisniveau, maa de almindelige

Udgifter bringes betydeligt stærkere ned, og dette vil ganske sikkert være forbundet med næsten uoverstigelige Vanskeligheder, saaledes at Sandsynligheden taler for, at Skattetrykket vil vokse i den kommende Tid, selv om de nominelle Skattebeløb gaar ned.

I den Udvikling, der er sket, har Staten siden 1909 været den førende, men Kommunerne er fulgt ret godt med. Af de 703 Mill. Kr., der ialt udredes i Skat, andrager Statsskatterne de 410 Mill. Kr., Kommuneskatterne 293 Mill. Kr. mod henholdsvis 71 og 56 Mill. Kr. i 1909—10. I den forudgaaende Periode var Stigningen derimod en Del stærkere for Kommuneskatterne end for Statsskatterne, og ser man hele Perioden 1900 til 1925 under eet, er det Kommuneskatterne, der er steget stærkest.

Ansvarer herfor falder sikkert ikke saa meget paa det kommunale Selvstyre som paa Lovgivningsmagten, der har paalagt Kommunerne Afholdelse af stadig flere lovbestemte Udgifter, navnlig til sociale Formaal.

Den stærkeste Stigning finder man i Byerne, hvor det samlede Skattebeløb i de 25 Aar er steget til omkring det 10-dobbelte, medens Landkommunernes Skatteindtægter er steget til det 8-dobbelte og Statsbeskatningen til knap det 7-dobbelte.

Skatternes Fordeling paa Stat og Kommunerne.

	1901—02 Mill. Kr.	1904—05 Mill. Kr.	1909—10 Mill. Kr.	1924—25 Mill. Kr.
Staten.....	62	70 ¹⁾	83 ²⁾	410
Hovedstaden	11	13	16	88
Provinsbyerne	8	10	13	70
Landkommunerne ³⁾ :				
Amtet	5	5	6	38
Sognekommunen	15	17	21	97
Ialt	20	22	27	135
Samtlige Kommuner	39	45	56	293
Tilsammen	101	115	139	703

¹⁾ De direkte Skatter til Staten 1905—06, idet Skattereformen af 1903 endnu i Finansaaret 1904—05 ikke var fuldt gennemført.

²⁾ For Staten er Beløbet for Forbrugsskatter m. m. taget fra 1908, idet Skattereformen af 1908 medførte en betydelig og for en væsentlig Del uforudset Nedgang i Skatteindtægten, som i de følgende Aar maatte dækkes først ved Laan og derefter ved nye Skattepaalæg.

³⁾ Det maa her og i det følgende erindres, at Bevægelserne i Amtsskat og Sognekommuneskat ikke helt svarer til Bevægelsen i Udgifterne, fordi Amtene delvis dækker deres Behov ved Ligning paa Sognekommunerne efter Landkommunallovens § 50.

Men i Byerne har der ogsaa været den betydeligste Tilvækst i Folketallet, og betragter man Skattebyrden pr. Individ, bliver Resultatet væsentlig gunstigere, og der bliver ikke nogen stor Forskel mellem By og Land med Hensyn til Skatternes Vækst, hvis man ser hele Perioden under eet. I Landkommunerne er Skatterne da steget til godt det femdobbelte, i Bykommunerne til op imod det sekسدobbelte, medens Statsskatterne kun er steget til omtrent det femdobbelte.

Skatterne pr. Individ.

	1901—02	1904—05	1909—10	1924—25
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Staten.....	25.3	27.6	30.7	121.8
Hovedstadskommunerne	23.0	26.1	30.4	129.5
Provinsbyerne	16.5	19.0	24.2	94.8
Landkommunerne:				
Amtet.....	3.6	3.5	4.0	19.6
Sognekommunen	10.0	10.9	12.7	49.9
Ialt...	13.6	14.4	16.7	69.5
Tilsammen	41.4	45.2	51.6	209.0

Men den meget betydelige Forskel i Skatteniveauet mellem Bykommuner og Landkommuner, der i Forvejen var til Stede, er altsaa dog blevet forøget en Del til Trods for, at der i dette Tidsrum har været en ret stærk Udvikling af de bymæssige Bebyggelser i Landkommunerne, hvilket man skulde antage maatte føre i Retning af en Udligning af denne Forskel.

Stigningen i Skattebeløbet pr. Individ siden 1901 har for Staten været 74 % ud over Pristallet. Den samlede Beskatning for Staten og Kommunerne viser en Stigning paa c. 83 % ud over, hvad Prisstigningen kan motivere.

Staten har altsaa haft noget mindre reel Skattestigning end Kommunerne. Den reelle Stigning ligger i Landkommunerne

Den reelle Stigning i Skattebyrden pr. Individ.

Pristallet gange Skattebeløbet 1901—02 = 100.

	1901—02	1904—05	1909—10	1924—25
Staten.....	100	107	109	174
Hovedstadskommunerne	100	111	119	204
Provinsbyerne	100	112	132	207
Landkommunerne:				
Amtet.....	100	95	100	197
Sognekommunen	100	106	114	181
Ialt...	100	103	111	185
Tilsammen	100	107	112	183

omkring 85 %, i Byerne noget over 100 %. Før 1909 var Stigningen stærkest i Provinsbyerne, efter 1909 har den været stærkest i Hovedstaden, et Forhold, der vel staar i en vis Forbindelse med den nye Indkomstskattelov af 1910 for Københavns Kommune.

Skatternes Fordeling mellem de direkte Skatter og andre Skatter og Afgifter.

Man plejer i daglig Tale at sondre mellem de direkte Skatter, hvorved man kun tænker paa Ejendomsskat, Indkomst- og Formueskat, i Modsætning til de andre Skatter og Afgifter, der ikke sjældent slaas i eet under Betegnelsen indirekte Skatter og Afgifter efter den Gruppe, der betyder mest. Denne Sprogbrug har ikke nogen videnskabelig Hjemmel, men den giver en rent praktisk Delingslinje mellem de Skatter, der efter nogenlunde ensartede Regler og sædvanlig tillige med en vis Regelmæssighed maa betales af alle Landets Skatteydere, og hvor man derfor nogenlunde kan skaffe sig Overblik over Byrdens Fordeling, og den Mangfoldighed af Forbrugsskatter, Afgifter af Arv og Omsætning og andre Afgifter, der enten kun betales af snævre Kredse, der i Almindelighed forudsættes at faa Skatten ind igen fra andre gennem Omsætningen, eller kun betales ved tilfældigt indtrædende Begivenheder eller Handlinger, i det hele under saadanne Betingelser, at det er vanskeligt at skaffe sig Overblik over, hvem der indbetaler Skatten, og endnu vanskeligere, hvem der faktisk bærer Skatten.

For enkelte af disse Skatter og Afgifter vilde det utvivlsomt til en vis Grad være muligt at undersøge Skattens Overvæltning, Virkningen paa Erhvervslivet og den sluttelige Fordeling af Skattebyrden, og det er givet, at adskillige af disse Afgifter, netop fordi de saa ofte rammer ensidigt, har dybt indgribende Virkninger i Erhvervslivet og rammer næringsdrivende Borgere paa Erhverv og Ejendom paa en særlig følelig Maade. Man behøver blot at nævne Automobilbeskatningen, Restaurationsskatten og Forlystelsesskatten. Men saadanne Undersøgelser er kun foretaget i meget ringe Omfang, og at undersøge, hvorledes disse forskellige Skatter fordeler sig og virker taget som Helhed i deres Samspil indbyrdes og sammen med de direkte Skatter, tør betegnes som en uløselig Opgave.

I det følgende skal kun de direkte Skatter behandles, men forinden skal der gives en Oversigt over, hvor stor en Del af den samlede Skattebyrde, der falder paa disse Skatter, og hvor-

ledes Udviklingen har formet sig med Hensyn til Forholdet mellem de direkte Skatter og de andre Skatter.

I Kommunalbeskatningen er de direkte Skatter paa fast Ejendom og paa Indkomst absolut dominerende; de har været det i endnu højere Grad tidligere, men endnu i 1924—25 udgjorde de mere end 90 % af den samlede Beskatning.

I Statsbeskatningen var før 1903 i det væsentlige kun de indirekte Skatter i Stand til at følge Udviklingen og de stigende Krav til Staten, som denne medførte. Disse Skatter kom derfor til at udgøre en stadig voksende Del af Statens Indtægter og indbragte næsten $\frac{5}{6}$ af Statens Skatteindtægt før Reformen af 1903.

Dette Forhold ændredes vel kun lidt ved den Forøgelse af den direkte Beskatning, som denne Reform medførte, men i de kommende Aar fulgte den direkte Beskatning i hvert Fald Skridt med den indirekte.

Ved Skattereformen i 1908 skete der nu en delvis uforudset Nedgang i de indirekte Skatter, der imidlertid i de kommende Aar atter opvejedes ved Indførelse af nye og Forhøjelse af ældre indirekte Skatter og Afgifter. Samtidig bevirkede en Række Udgiftslove, blandt andet Jærnbanelove og Lønningslove vedtaget i 1908 endnu under Indtrykket af den forudgaaende Højkonjunktur, endvidere Bankkraket i Slutningen af 1908 og nye Militærlove i 1909, at Indtægten af de gældende Skattelove ikke slog til, og efter at man en Overgang havde maattet tage sin Tilflugt til store Laan, maatte der vedtages nye Skattelove til Forøgelse af Indtægterne, og i denne Forbindelse blev der da ogsaa gennemført en Forhøjelse af Indkomst- og Formueskattens Satser, først i 1909 og dernæst i 1912, med den Virkning, at de direkte Skatters Andel i den samlede Beskatning steg til 20—25 %.

Under Krigen toges Indkomstbeskatningen og Formuebeskatningen efterhaanden i Brug i et hidtil ukendt Omfang, navnlig gennem Særbeskatning af Konjunkturindtægterne, og da de indirekte Skatter samtidig delvis svigtede, traadte de direkte Skatter fra 1916 og indtil 1921 saa stærkt i Forgrunden, at de udgjorde fra 50 til 67 % af Statsbeskatningen.

Derefter ændredes Forholdet imidlertid paany, dels fordi Krigstidens store Indtægter svandt bort samtidig med at Vareomsætningen igen fik frit Løb, dels fordi nye indirekte Skatter blev gennemført, medens Indkomstskatten blev lempet noget.

For Statens Vedkommende er Forholdet da stadig det, at kun en mindre Del af Skatteindtægten hidrører fra de direkte Skat-

ter, men Udviklingen er dog gaaet i Retning af at give den direkte Beskatning større Raaderum, saaledes at Resultatet har været, at en stigende Andel af de samlede Skattebeløb til Stat og Kommune hidrører fra de direkte Skatter.

	Samlet Beskatning			Heraf Staten		
	Ialt Mill. Kr.	Heraf direkte Mill. Kr.	Skatter %	Ialt Mill. Kr.	Heraf direkte Mill. Kr.	Skatter %
1924	703	412	59	410	139	34
1923	684	401	59	401	136	34
1922	701	463	66	398	170	43
1921	796	582	73	459	255	55
1920	875	638	73	543	315	58
1919	837	592	71	576	337	59
1918	605	439	73	402	240	60
1917	537	414	77	366	247	67
1916	344	227	66	227	114	50
1915	210	122	58	121	37	30
1914	178	101	57	100	26	26
1913	177	96	54	102	24	24
1912	165	88	54	93	20	21
1911	152	84	55	85	20	23
1910	140	78	56	78	18	23
1909	127	70	55	71	16	22
1908	136	66	49	83	16	19
1907	132	63	48	82	15	18
1906	125	59	47	78	14	18
1905	119	57	48	73	14	19
1904	115	56	48	70	13	19
1903	—	—	—	—	—	—
1902	106	49	46	66	11	17
1901	101	48	48	62	11	18
1900	99	46	46	62	11	18

Medens Staten ved Periodens Begyndelse fik 82 % af sin Skatteindtægt fra de indirekte Skatter, var disses Andel i 1924—25 gaaet ned til 66 %, og de direkte Skatter, der i 1900 kun udgjorde 46 % af den samlede Beskatning til Stat og Kommune, indbragte i 1924—25 godt 58 % af det samlede Skattebeløb.

Under Krigsperioden var de direkte Skatters Andel imidlertid langt større, i nogle Aar omkring 75 % af den samlede Beskatning. De senere Aar har i Forhold hertil betegnet en fortsat Udvikling i Retning af at give de indirekte Skatter større Raaderum, og denne Udvikling kan sikkert ikke ventes afsluttet, før Priser og Indkomster har indstillet sig efter det nye lavere Prisniveau, med mindre Skattereformer imødegaar denne Udvikling.

Grundlaget for Paaligningen af de direkte Skatter.

Den Periode, der omhandles her, indledes i 1903 ved en gennemgribende Reform af hele den direkte Beskatning til Staten saavel som til Kommunen. Indtil 1903 bestod den direkte Beskatning til Staten udelukkende af Ejendomsskat: Hartkornskat for Landbruget, Bygningsafgift for de øvrige Erhverv. Begge opkrævedes Aar for Aar efter samme faste Satser saaledes, at Hartkornsskatten stadig indbragte samme aarlige Beløb, og Bygningsskatten kun steg ved Tilkomst af nye Bygninger og til Dels ved Forøgelse af Assurancesummen. Disse Skatter blev nu ophævede og erstattede af Ejendoms-skyld for noget under Halvdelen af Beløbet og iøvrigt af en Indkomst- og Formueskat. Man opnaaede derved en Beskatning, som uden Ændring i Satserne i hvert Fald i et vist Omfang vilde være i Stand til at følge den almindelige Stigning i Prisniveauet og i Statens Skattebehov, men samtidig skete der ved denne Reform en stærk Forskydning i Skattebyrden bort fra fast Ejendom, navnlig til Gunst for det større Landbrug og til Skade for Byerne, Byerhvervene og det mindre Landbrug, — en Forskydning, der senere nærmere skal blive belyst; endnu stærkere i samme Retning virkede det, at man samtidig vedtog Afløsning af Tienden og ydede et Statstilskud paa 1.650.000 Kr. aarligt i 50 Aar, et Beløb, der svarede til mellem $\frac{1}{6}$ og $\frac{1}{7}$ af de direkte Statsskatters hidtidige Beløb, og som ogsaa skulde bæres af den nye Indkomst- og Formueskat. Hertil kom yderligere, at der samtidig blev vedtaget et Statstilskud til Kommunerne paa $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr. aarlig, som maatte betyde nogen Aflastning af den kommunale Ejendomsbeskatning. Det var altsaa en ret stærk Forøgelse af den samlede Beskatning, der blev gennemført samtidig med, at Ejendomsbeskatningen blev nedsat til mindre end det halve. Den nye Indkomst- og Formueskat kom saaledes straks til at indtage den mest fremtrædende Plads i Skattesystemet. Men først ved den Udbygning af den stærkt stigende Skala, der indledes i 1909 og 1912 og fuldførtes under Krigsaarene, fik Personbeskatningen et saadant Omfang, at Ejendomsbeskatningen traadte fuldstændig i Skygge. Da der endelig i 1922 blev gennemført en Revision af Indkomst- og Formuebeskatningen med en noget længere Varighed for Øje end den, man gennem en Aarrække havde kunnet regne med, fastholdt man en væsentlig Del af den Forhøjelse, der i Krigsaarene var sket i den almindelige Indkomst- og Formuebeskatnings Satser.

Den Udvikling, Personbeskatningen saaledes undergik, illustreres ved nedenstaaende Oversigt over Skattesatser efter Lovene, 1922, 1912 og 1903.

Indkomstkatten:			
Skattepligtig Indkomst	15. Maj 1903	8. Juni 1912	1. April 1922
Kr.	%	%	%
1.000	0.52	0.60	0.0
2.000	0.98	1.12	0.25
5.000	1.40	2.11	1.84
10.000	1.79	2.91	4.12
20.000	2.04	3.49	6.31
50.000	2.37	4.45	9.82
100.000	2.49	4.87	13.16
200.000	2.49	4.99	16.58
1.000.000	2.49	4.99	21.92
over 1.000.000	2.49	4.99	25.00 ¹⁾

Formueskatten:			
Skattepligtig Formue	Promille	Promille	Promille
Kr.			
under 15.000	0.6	0.65	0.65
20.000	0.6	0.90	0.75
100.000	0.6	1.20	3.45
200.000	0.6	1.25	5.225
500.000	0.6	1.25	8.09
1.000.000	0.6	1.25	10.545
over 1.000.000	0.6	1.25	16.00 ²⁾

Oversigten, der angiver paa hvilket Trin af Skalaen Stigningen i Skattesatsen efter de forskellige Love standsede, viser, hvor voldsom en Forhøjelse baade Indkomst- og Formueskatten har været Genstand for, særlig ogsaa under Hensyn til Kronens formindskede Købeevne.

Under hele denne Udvikling og Forøgelse af Personbeskatningen blev Ejendomsbeskatningens Satser staaende uforandret med 1.1 ‰ af Ejendomsskyldværdien, og Skattegrundlaget blev endog i 1915 indskrænket ved, at det skattefrie Fradrag blev forøget og udvidet til alle Ejendomme med Beboelse, medens det tidligere kun gjaldt Smaaejendomme. Kun en Overgang i 1918—19 og 1919—20 forøgedes Satserne midlertidigt under Hensyn til Stigningen i Ejendomspriserne, der først kunde give sig Udslag i forøget Indtægt af Ejendoms-skylden, naar en ny Vurdering fandt Sted, hvilket skete i 1920, hvorefter Satserne igen blev nedsat til det gamle.

¹⁾ Af Indkomster udover 1.000.000 Kr.

²⁾ Af Formuer udover 1.000.000 Kr.

Ved Loven af 7. August 1922, der dog først traadte i Kraft i 1924, blev Ligningsgrundlaget ændret, idet der blev indført en Grundskyld paa 1.5 Promille, medens Ejendoms-skylden med 1.1 Promille fremtidig kun skulde betales af Byg-ningsværdien med et Fradrag af 10.000 Kr. for hver Ejendom. Men nogen Forøgelse af Skattens Totalbeløb fandt ikke Sted ved denne Reform. Resultatet har da været, at Statens Ejend-omsskatter ikke er steget tilnærmelsesvis i Forhold til den almindelige Prisstigning, medens Personbeskatningen er steget betydelig stærkere end Priserne, og ser man hele Perioden siden Aarhundredskiftet under eet, er Ejendomsskatterne kom-met til at udgøre en stadig ringere og ringere Del baade af Statens samlede Skatteindtægt og af de direkte Skatters Be-løb. Omkring 1900, da Ejendomsskatterne var de eneste di-recte Statsskatter, udgjorde disse c. 18 % af den samlede Skatteindtægt, men i 1924—25 knap 3 %, medens Indkomst-og Formueskatten nu indbragte godt 31 % af den samlede Skatteindtægt.

Til en vis Grad gik Udviklingen i Kommunerne i samme Retning, men dette skyldtes dog hverken Reformen i Lovgiv-ningen vedrørende Kommunalbeskatningen eller nogen udpræ-get Tendens hos Kommunerne til indenfor Lovens Rammer at gaa bort fra Ejendomsbeskatning og over til Personbe-skatning eller andre Skatteformer. Den forholdsvis begrænsede Forskydning, der skete, var i det væsentlige en nødvendig Følge af, at de Former for Ejendomsbeskatning, som Kommu-nerne havde at benytte, gjorde det umuligt især i Byerne, men til Dels ogsaa i Landkommuner med bymæssig Bebyggelse at lade Ejendomsbeskatningen følge det voksende Skattebehov, som Udviklingen medførte.

For Byernes Vedkommende skete der overhovedet ikke dybt indgribende Reformen i Ejendomsbeskatningen før i 1926; kun fik Byerne i 1903, i Forbindelse med Omlægningen af Statsbeskatningen, en stærkt begrænset Ret til foruden de al-mindelige kommunale Ejendomsskatter at opkræve en Ejen-domsskyld, svarende til den Forskel, der var mellem den gamle og den nye Ejendomsbeskatning til Staten. Denne Ret benyt-tedes af Hovedstaden og 42 Provinsbyer. I København blev Ejendomsskatterne iøvrigt udskrevet efter faste Satser og for en væsentlig Del paa et Grundlag, der var upaavirket af den almindelige Prisstigning, idet en Hovedpart af Skatten lignedes paa Etagearealet, ligesom en væsentlig Del af Grundskatten var af samme ubevægelige Karakter, og kun den Del, der lig-

nedes efter Assuranceværdien, kunde i nogen Grad følge med i Prisstigningen. Dette medførte med Nødvendighed, at man under den stærke almindelige Prisstigning, der tog sin Begyndelse i 1906, maatte udnytte Indkomstbeskatningen saa stærkt som muligt, og da den gældende Lov af 1861 fastsatte, at der i København ikke kunde udskrives mere end 3 % i Indkomstskat, maatte man, efter midlertidigt at have taget sin Tilflugt til Laan, søge Lovgivningen ændret.

Man valgte den Udvej at gaa til en Forhøjelse af Indkomstbeskatningen, hvilket skete ved Loven af 1910, uden at der skete nogen Ændring i Ejendomsbeskatningen.

Paa Frederiksberg blev Ejendomsskatterne i 1913 omlagt fra Grundskat til Ejendomsskyld og fikseret til en bestemt Promille, saaledes at der heller ikke her var tilstrækkelig Bevægelighed i Ejendomsbeskatningen mere.

Resultatet maatte da under den voldsomme Konjunkturstigning i Krigsperioden blive det, at Ejendomsbeskatningen kom til at spille en mindre og mindre Rolle i Forhold til Indkomstskatten. Fra noget over Halvdelen af Skatteindtægten sank Ejendomsskatten i Hovedstaden til kun c. en Sjattedel i 1924—25.

I de fleste Provinsbyer har Ejendomsbeskatningen siden 1863 været langt mere begrænset end i Hovedstaden, idet Ejendomsskatten ikke kunde forhøjes til mere end en Sjattedel af Gennemsnittet af det sidste Tiaars Skatteudskrivning, og Revision og Forhøjelse kunde kun finde Sted med 20 Aars Mellemløb, hvilket havde til Følge, at det de fleste Steder i Tidens Løb gik ganske i Glemme, at der kunde forhøjes. Da saaledes Grundskatten stadig lignedes paa samme faste Grundlag og med uforandrede Sætsler, og kun Husskatten, der lignedes paa Assurancen, var nogen Forandring undergivet, selv om Sætslerne ogsaa her var uforandrede, kom Ejendomsskatterne i Byerne til at spille en stadigt mindre Rolle. Den begrænsede Adgang til at udskrive Ejendomsskyld, som blev givet i 1903 og benyttet af Flertallet af Byerne, ændrede kun i ringe Grad dette Forhold. Medens Ejendomsskatterne i Provinsbyerne i 1905 og 1909 udgjorde 14—15 % af den samlede Skatteindtægt, udgjorde de kun det halve i 1924—25.

I Landkommunerne var Forholdet det, at Amtskatten udelukkende var Ejendomsskat, og heri skete der ingen Forandring før Motorskatten blev indført. I Sognekommunerne var det overladt Sogneraadet med Amtsraadets Sanktion at bestemme for tre Aar ad Gangen, hvor stor Del af den samlede Skatteudskrivning, der skulde lignedes paa fast Ejendom.

Denne Regel er fremdeles i det væsentlige gældende; kun kræves der siden Loven af 1903 til Godkendelse af Forhøjelse af Ejendomsskatternes Del, at tre Fjerdedele af Amsraadets Medlemmer stemmer for det, — noget, der dog ikke synes direkte at have haft stor praktisk Betydning, men mulig har øvet sin Virkning derigennem, at Forhøjelser af Ejendomsskatten, der ikke kunde ventes godkendt, ikke er blevet bragt i Forslag.

Ligningsgrundlaget for Ejendomsskatterne var indtil Loven af 1903 Hartkornet, saaledes at Ejendomsskatterne næsten udelukkende paahvilede Landejendomme. Dette havde til Følge, at Stationsbykommunerne, efterhaanden som Skattebehovet voksede, ikke kunde lade Ejendomsbeskatningen bære saa stor en Del af Skattebyrden, som de almindelige Landkommuner. Efter Loven af 1903 skulde nu Hartkornsskatten afløses af Ejendomsskyld, men Overgangen fandt først Sted i Løbet af 25 Aar med $\frac{1}{5}$ hvert femte Aar. Og i hele denne Overgangsperiode gjorde derfor det samme Forhold sig gældende, at Stationsbykommunerne var nødsaget til at indskrænke deres Ejendomsbeskatning i Forhold til Personbeskatningen for ikke at lægge for tyngende Byrder paa Landejendommene.

Det skyldes navnlig dette Forhold, at Ejendomsskatternes Andel i den sognekommunale Beskatning i Aarenes Løb gik noget ned.

I Grundlaget for Paaligningen skete der efter 1903 kun i Hovedstaden en væsentlig Ændring, idet man i 1910 gik over fra den gamle Ligning efter Formue og Lejlighed til en Ratebeskatning med en efter faste Forhold stigende Skala.

Iøvrigt har de Ændringer, der er sket i Lovgivningen vedrørende den kommunale Indkomstbeskatning, i det væsentlige været begrænset til en Udbygning af Reglerne for interkommunal Beskatning, — et Spørgsmaal, som den voksende Ulighed i Beskatningen navnlig mellem By og Land efterhaanden gjorde brændende, men derudover kan der næppe siges at være sket Ændringer i den kommunale Indkomstbeskatning, der har haft særlig Betydning for Fordelingen af Skattebyrden.

Af dybt indgribende Betydning for Skattefordelingen var derimod den successive Overgang fra Hartkornsskat til Ejendomsskyld i Følge Loven af 15. Maj 1903. Den medførte, som det var tilsigtet, at jordløse Ejendomme paa Landet blev draget med ind under Ejendomsbeskatningen. Men den Omstændighed, at man gik over fra en ren Grundbeskatning til Beskatning af Ejendomsskyldværdien, altsaa til at beskatte Bygningernes og Grundens Værdi med samme Sats, medførte ikke

blot, at denne Forskydning i Skattebyrden fra Landbrugsejendomme over til de jordløse bymæssige Ejendomme blev af en særdeles voldsom Karakter, men den medførte samtidig en ret kraftig Forskydning af Byrden fra det store Landbrug over til de mindre Jordbrugere. Det var da ikke uden gode Grunde, at Overgangen blev udstrakt over en Periode paa 25 Aar.

Man havde i Loven søgt at bøde paa Forholdet ved at give et skattefrit Fradrag paa indtil 2000 Kr. for mindre Ejendomme tilhørende Landbrugere, Fiskere eller Haandværkere. Men dette Fradrag, der kun gjaldt for Landbrug under 12000 Kr. og andre Ejendomme under 6000 Kr. Værdi, viste sig ret hurtigt utilstrækkeligt undtagen for de helt smaa Ejendomme og blev ved Loven i 1915 afløst af et Fradrag paa 2800 Kr. for alle Ejendomme med Beboelse, uden at man dog derved opnaaede et Resultat, der kunde siges at være tilfredsstillende, navnlig ikke efterhaanden som Ejendomsværdien og især Bygningsværdierne steg.

Dette var en af Aarsagerne til, at man i 1926, efter at først Statsejendomsskatten var omlagt i 1922, skred til en Omlægning af hele den kommunale Ejendomsbeskatning efter tilsvarende Linjer som for Statsskatten. Men Reformen i 1926, hvorved Ejendomsskylden blev afløst af en Grundskyld og en særlig Bygningsbeskatning med tre Fjerdedele af Grundskyldens Promille, og med Adgang for Kommunerne til at vedtage et skattefrit Fradrag af 3—5000 Kr. i Bygningsværdien, altsaa noget større end de hidtidige skattefrie Fradrag i Ejendomsskyldværdien, betød dog paa Landet ikke nogen nævneværdig Forskydning i modsat Retning af den, Overgangen til Ejendomsskyld havde medført, men i det væsentlige kun, at den sidste Femtedel af Hartkornsskatten blev afløst med Grundskyld i Stedet for med Ejendomsskyld, saaledes at den hidtidige Udvikling blev standset. Da en Afløsning af Hartkornsskat med Grundskyld medfører, at Landbrugsejendomme og især de højt boniterede Jorder aflastes, og Byggegrundsværdier og de daarligt boniterede Landbrugsjorder faar forøget Skat, vil i mange Kommuner, navnlig hvor Fradraget i Bygningsværdien er sat lavt, denne Lov medføre Skatteforskydninger mellem Ejendomsgrupperne, der gaar noget i samme Retning som Overgangen til Ejendomsskyld, og kun betyder Skattelettelse for de jordløse Ejendomme og de mindre Jordbrug i Sammenligning med Beskatningsforholdene, hvis Ejendomsskylden var blevet fuldt gennemført. Det begrænsede Omfang, Reformen har faaet, er derfor egnet til at give Skuffelse for de Ejendomsbesiddere, der med Rette vilde vente Skattelettelse ved en Overgang fra Ejen-

domsskyld til Grundskyld, og hvem det kun sjældent staar klart, at det skete i Virkeligheden nærmest var en Overgang fra Hartkornsskat til Grundskyld.

Denne Skattereform, hvormed Femogtyveaarsperioden sluttede, kan altsaa, med Hensyn til sin direkte Betydning, aldeles ikke sammenlignes med den dybt indgribende Omflytning af Skattebyrderne, som Skattereformen af 1903 medførte i den landkommunale Beskatning. Men som et Brud med den hidtidige Udvikling, som et første Grundlag at bygge videre paa, kan Reformen utvivlsomt faa sin store Betydning.

Direkte kan Reformen dog ventes at faa Betydning i Landkommuner med bymæssig Bebyggelse, hvor den Hindring, Hartkornsskatten dannede for en forholdsmæssig Forøgelse af Ejendomsbeskatningen, nu er fjernet. Her er der da Mulighed for en Omlægning fra Personskat til Ejendomsskat, saaledes at Skatteforholdene bringes i Overensstemmelse med Forholdet i de almindelige Landkommuner.

Større direkte Betydning havde denne Reform i Byerne, hvor den gamle Beskatning i saa udpræget Grad var en Bygningsbeskatning. Beskatning af Grundværdien med en højere Promille end Bygningsværdien ligesom paa Landet i Forhold 1 til $\frac{3}{4}$, betød i sig selv en Aflastning af Bygningsbeskatningen, samtidig med at ubebyggede Grundarealer, der tidligere havde været praktisk talt skattefrie, blev inddraget under Beskatningen, men ogsaa de noget større Fradrag i Bygningsværdierne — 3—8000 Kr. i Provinsbyerne og 3—10.000 Kr. i Hovedstaden — i Forbindelse med et Fradrag af 1000 Kr. pr. Lejlighed (udover een) for Ejendomme med flere Lejligheder, bidrager navnlig i Provinsbyerne, men naturligvis i det hele for smaa Ejendomme, til at aflaste Bygningsbeskatningen.

Men nogen Udvidelse af Ejendomsbeskatningen i Byerne skete der ikke; derfor har Reformen ogsaa her en ret begrænset Rækkevidde, men det maa dog antages, at den nye Lov, fordi den giver et mere rationelt Beskatningsgrundlag, vil medføre, at Provinsbyerne nu i større Omfang vil udnytte deres Ret til at opkræve Ejendomsskat indenfor de Grænser, der fra gammel Tid har været gældende. For saa vidt vil Loven da betyde ikke blot en Forskydning fra Bygningsskat til Grundskat, men tillige en lille Forskydning fra Personbeskatning til Ejendomsbeskatning, uden at der dog er givet Byerne Mulighed for blot tilnærmelsesvis at naa til en Fordeling af Beskatningen, der svarer til Landkommunernes Beskatningsforhold, hvilket kunde bidrage til at formindske den bestaaende Forskel

i Personbeskatningen mellem Byerne og de almindelige Landkommuner.

De direkte Skatters Fordeling mellem Ejendomsskat og Personskat.

Resultatet af de Ændringer, der er sket i Grundlaget for Paaligningen af de direkte Skatter i Forbindelse med de Forskydninger, som Prisforholdene og den almindelige Udvikling medførte, har været, at Ejendomsskatterne fra at udgøre 64 % af samtlige direkte Skatter til Stat og Kommune sank ned til kun at udgøre godt 25 % i 1924—25.

	Ejendomsskatten i % af de direkte Skatter			
	1901—02 %	1904—05 %	1909—10 %	1924—25 %
Staten.....	100	38	36	8
Hovedstaden	53	58	58	19
Provinsbyerne	12	16	15	8
Landkommunerne	77	63	62	58
Heraf Amtsskatten.....	38	25	24	23
Hele Landet	64	48	47	25

I den første Del af Perioden var det overvejende Statskattereformen af 1903, der øvede sin Virkning. Men hertil kom en Udvikling i Retning af noget mindre Ejendomsbeskatning i Landkommunerne, der dog for en meget væsentlig Del kun havde sin Aarsag i, at Amtsbeskatningen ikke steg i samme Forhold som den sognekommunale Beskatning.

Derimod var Byernes Ejendomsbeskatning i denne Periode voksende i Forhold til Personbeskatningen, væsentlig som Følge af, at Byerne i 1903 fik Adgang til at opkræve som Ejendomsskyld en Del af den Ejendomsskat, som Staten opgav.

I den sidste Del af Perioden fra 1909 var der ikke for Statens Vedkommende Tale om nogen direkte Nedsættelse af Ejendomsbeskatningen, men hverken for Statens eller for Bykommunernes Vedkommende blev der gjort noget Skridt til at lade Ejendomsbeskatningen forholdsmæssigt bidrage til de voldsomt stigende Udgifter. Resultatet var derfor en stærk Nedgang i Ejendomsbeskatningens Andel i de direkte Skatter. Derimod lod Landkommunerne i det store og hele Ejendomsbeskatningen følge Skattebehovet. Den ringe Nedgang, der her tilsyneladende har været i Ejendomsbeskatningens Andel i den samlede Beskatning, skyldes for en Del de sønderjydske Landsdele, der ikke udskriver direkte Amtsskat; dog har enkelte Kommuner med bymæssig Bebyggelse indskrænket deres Ejen-

Skatternes Fordeling.

	Samlet Skattebeløb Mill. Kr.				Skattebeløb pr. Individ i Kroner				Skattebeløb pr. Individ Pristallet Gange Skatten 1901-02 = 100			
	1901-02	1904-05	1909-10	1924-25	1901-02	1904-05	1909-10	1924-25	1901-02	1904-05	1909-10	1924-25
Staten:												
Ejendomsskat	11.0	5.2	5.6	11.5	4.5	2.0	2.1	3.4	100	44	42	27
Personskat	—	8.6	10.1	127.8	—	3.4	3.8	38.0	—	—	—	—
Andre Skatter	51.1	56.7	67.0	270.6	20.8	22.3	24.8	80.4	100	105	107	140
Tilsammen	62.1	70.5	82.7	419.9	25.3	27.7	30.7	121.8	100	107	109	174
Hovedstaden:												
Ejendomsskat	5.2	6.8	8.8	15.9	11.5	13.5	16.2	23.1	100	115	129	73
Personskat	4.6	4.9	6.5	66.9	10.1	9.8	12.0	97.4	100	95	107	349
Andre Skatter	1.1	1.4	1.2	5.9	2.4	2.8	2.2	8.6	100	114	83	130
Tilsammen	10.9	13.1	16.5	88.7	24.0	26.1	30.4	129.1	100	106	114	195
Provinsbyerne:												
Ejendomsskat	0.9	1.4	1.8	5.5	1.9	2.8	3.4	7.5	100	144	161	143
Personskat	6.4	7.5	10.4	60.7	13.3	15.0	19.5	82.6	100	110	132	225
Andre Skatter	0.6	0.6	0.7	3.7	1.3	1.2	1.3	5.0	100	90	90	139
Tilsammen	7.9	9.5	12.9	69.9	16.5	19.0	24.2	95.1	100	112	132	209
Amtskommunerne¹⁾:												
Ejendomsskat	5.4	5.3	6.4	29.5	3.6	3.5	4.0	15.2	100	95	100	153
Personskat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andre Skatter	—	—	—	8.5	—	—	—	4.4	—	—	—	—
Tilsammen	5.4	5.3	6.4	38.0	3.6	3.5	4.0	19.6	100	95	100	197
Sognekommunerne¹⁾:												
Ejendomsskat	7.7	8.2	10.0	42.5	5.3	5.3	6.2	21.9	100	98	105	150
Personskat	6.4	8.0	10.0	51.8	4.4	5.2	6.2	26.7	100	120	127	220
Andre Skatter	0.5	0.6	0.6	2.6	0.3	0.4	0.3	1.3	100	130	90	157
Tilsammen	14.6	16.8	20.6	96.9	10.0	10.9	12.7	49.9	100	106	114	181
Landkommunerne ialt:												
Ejendomsskat	13.1	13.5	16.4	72.0	8.9	8.8	10.2	37.1	100	97	103	151
Personskat	6.4	8.0	10.0	51.8	4.4	5.2	6.2	26.7	100	120	127	220
Andre Skatter	0.5	0.6	0.6	11.1	0.3	0.4	0.3	5.7	100	130	90	690
Tilsammen	20.0	22.1	27.0	134.9	13.6	14.4	16.7	69.5	100	103	111	185
Hele Landet:												
Ejendomsskat	30.2	26.9	32.6	104.9	12.3	11.8	12.1	31.2	100	94	89	92
Personskat	17.4	29.0	37.0	307.3	7.1	10.0	13.7	91.3	100	139	175	466
Andre Skatter	53.3	59.3	69.5	291.2	22.0	23.4	25.8	87.2	100	104	106	144
Tilsammen	100.9	115.2	139.1	703.4	41.4	45.2	51.6	209.0	100	107	112	183

¹⁾ Der er ikke taget Hensyn til, at de sønderjydske Amter helt og forskellige andre Amter delvis ligner paa Sognekommunerne i Stedet for direkte paa de faste Ejendomme.

domsbeskatning. Amtens Udgifter var i denne Periode stærkt stigende ogsaa i Sammenligning med de sognekommunale Udgifter, men dette medførte ikke en tilsvarende stærkere Stigning i den direkte Amtsbeskatning, fordi Motorskatten blev indført.

Til nærmere Belysning af Ejendomsskatternes og Personskatternes Stilling i Skattesystemet indenfor de forskellige administrative Omraader vedføjes foranstaaende Oversigt over Skatternes Fordeling.

Skattebyrdens Fordeling mellem By og Land og mellem Landbruget og de andre Erhverv.

Fordelingen af Skattebyrden paa de enkelte Erhverv er det vanskeligt at finde nogen sikker Oplysning om, selv om man kun holder sig til de direkte Skatter paa fast Ejendom, Indkomst og Formue. Dog lader der sig med nogen Sikkerhed foretage en Opgørelse af, hvor stor en Del af de direkte

De direkte Skatter fordelt mellem Land og By.

	1901—02	1904—05 ¹⁾	1909—10	1924—25		
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.		
Byerne:						
Statsskat	Ejendomsskat...	3.2	1.8	2.2	5.3	
	Indkomstskat...	—	} 4.3	4.9	61.1	
	Formueskat....	—		1.2	21.7	
	Ialt.....	3.2	6.1	8.3	88.1	
Kommune- skat	Ejendomsskat...	6.1	8.2	10.6	21.4	
	Personskat.....	11.0	12.4	16.9	127.6	
	Ialt.....	17.1	20.6	27.5	149.0	
Samlet direkte Skat.....	20.3	26.7	35.8	237.1		
Landkommunerne:						
Statsskat	Ejendomsskat...	7.8	3.4	3.4	6.2	
	Indkomstskat...	—	} 4.3	2.5	23.0	
	Formueskat....	—		1.5	22.0	
	Ialt.....	7.8	7.7	7.4	51.2	
Kommune- skat	Ejen- doms- skat	Amt...	5.4	5.3	6.4	29.5
		Sogn..	7.7	8.2	10.0	42.5
		Ialt....	13.1	13.5	16.4	72.0
	Personskat.....	6.4	8.0	10.0	51.8	
Ialt.....	19.5	21.5	26.4	123.8		
Samlet direkte Skat.....	27.3	29.2	33.8	175.0		
By og Land tilsammen.....	47.6	55.9	69.6	412.1		

¹⁾ De direkte Statsskatter 1905—06, idet Skattereformen 1903 endnu ikke var fuldt gennemført i Finansaaret 1904—05.

Skatter Landbruget betaler, og hvormeget der falder paa alle andre Erhverv taget under eet, og for Landbruget lader der sig da yderligere foretage Undersøgelse af Skattebyrderne gennem Aarene for Ejendomme af forskellig Størrelse saavel som af Beskatningens Størrelse i forskellige Egne af Landet, og de Forskelligheder, som navnlig findes i den landkommunale Beskatning.

Men selv ved disse Undersøgelser er man dog kun indtil en vis Grænse i Stand til at bygge paa nøjagtige Oplysninger om Skattebyrdernes Fordeling, mens man derudover maa hjælpe sig med en mere eller mindre usikker Tilnærmelse til det rigtige.

Dog lader der sig foretage en Opgørelse af, hvorledes de direkte Skatter fordeler sig paa Byerne og Landdistrikterne, idet der foreligger Oplysninger om, hvorledes Statsskatterne fordeler sig, jvfr. omstaaende Oversigt.

Af den samlede direkte Beskatning paa 412 Mill. Kr. falder 175 Mill. Kr. eller c. 42 % paa Landkommunerne. Det er en noget mindre Andel disse repræsenterer efter Folketal, idet Landdistrikterne har 58 % af Befolkningen. Siden 1901 har Forholdene i saa Henseende forskudt sig betydeligt til Gunst for Landdistrikterne, der den Gang havde godt 60 % af Befolkningen og 57 % af Skatterne.

	Af Befolkningen		Af de direkte Skatter	
	Land %	By %	Land %	By %
1901.....	61	39	57	43
1904.....	60	40	52	48
1909.....	60	40	49	51
1924.....	58	42	42	58

Skattereformen i 1903 betød i saa Henseende en væsentlig Forskydning. Men Udviklingen siden 1909 er gaaet stærkt i samme Retning.

Skattebyrden pr. Individ er derfor i Byerne steget langt stærkere end paa Landet, nemlig siden 1901 til det ottedobbelte, fra c. 22 Kr. til c. 168 Kr., medens Stigningen paa Landet kun har været fra 18 Kr. til 90 Kr. eller omtrent det femdobbelte Beløb.

Medens Skattebyrden pr. Individ i 1901 kun var c. 20 % højere i Byerne end paa Landet, var Forskellen i 1909 vokset til 50 %, og i 1924 var Skattebyrden pr. Individ altsaa 85 % større i Byerne end paa Landet. Tager man Hen-

	Direkte Skatter pr. Individ		
	Land Kr.	By Kr.	Hele Landet Kr.
1901	18.0	21.7	19.4
1904	19.0	26.7	22.0
1909	21.0	33.2	25.8
1924	90.0	166.7	122.5

syn til Stigningen i det almindelige Priseniveau, har Stigningen i de direkte Skatter indtil 1909 kun været c. 5 % paa Landet udover, hvad Prisstigningen kunde motivere, men i Byerne 38 %, og i Perioden derefter var der en reel Stigning af c. 70 % paa Landet, men over 100 % i Byerne, saaledes at man for hele Perioden under eet finder en reel Skatte­stigning paa Landet af godt 80 % mod i Byerne nærmere 180 %. Da Landbruget spiller en saa afgørende Rolle i Landkommunerne, kan man allerede heraf slutte, at der maa være sket en stærk Forskydning til Gunst for Landbruget.

Direkte Skatter pr. Individ:

	Pristallet gange Skatten 1901—02 = 100		
	Land	By	Tilsammen
1901	100	100	100
1904	103	121	111
1909	105	138	120
1924	181	278	229

Hvis man nu søger at udskille den Del af Landdistrik­ternes direkte Beskatning, der falder paa Landbrugerne, de selv­stændige Landejendomsbesiddere i Landdistrikterne, maa man i nogen Maade tage sin Tilflugt til Beregninger, og disse Be­regninger lader sig kun gennemføre med nogenlunde Sikker­hed for de Aar, hvor der foreligger Opgørelse af Indkomstens og Formuens Fordeling efter Erhverv, hvilket først i de senere Aar siden 1917 foreligger fra hvert Aar, fordi der stadig har været Uro om Skattespørgsmaalet, medens der fra tidligere Tid kun foreligger Opgørelse fra 1904 og 1909.

For Ejendomsskatterne lader Beregningerne sig forholdsvis let foretage, idet der foreligger Oplysning om, hvor stor en Del af den afgiftspligtige Ejendomsskyldværdi, der falder paa Landejendomme, og man formentlig uden store Fejl kan gaa ud fra, at ogsaa Kommuneskatten fordeler sig i Forhold til de afgiftspligtige Beløb. Hartkornsskatten er saa godt som ude-

lukkende blevet betalt af Landbruget; der er nedenfor regnet med 96 %.

Personbeskatningen volder betydelig større Vanskelighed, men for de nævnte Aar foreligger der ikke blot Opgørelser af den samlede Indkomst- og Formue-Fordeling mellem Landbruget og de andre Erhverv, men tillige Oplysning om Fordelingen efter Indkomsten og Formuens Størrelse. Ud fra denne Fordeling kan man da med Benyttelse af Lovens Satser for Indkomster og Formuer af forskellig Størrelse med ret stor Nøjagtighed beregne, hvor stor en Del af de personlige Skatter til Staten, der falder paa de selvstændige Landbrugere.

Tilbage staar da den kommunale Skat paa Formue og Lejlighed. Her maa man imidlertid kunne gaa ud fra, at Skatten fordeler sig nogenlunde i samme Forhold som Statsskatteydernes Indtægt. Denne Antagelse er naturligvis noget usikker; Sandsynligheden taler for, at Fremgangsmaaden giver et noget for højt Skattebeløb for Landbrugerne, navnlig fordi Stationsbykommunerne og lignende gennemgaaende har højere Ligningsprocenter end de rene Landkommuner, hvilket maa medføre, at en ret stor Del af Befolkningen udenfor Landbruget har en forholdsvis høj Beskatning.

Resultatet af en saadan Beregning er meddelt i nedenstaaende Oversigt, der viser, at af de c. 175 Mill. Kr. i direkte Skat, der udredes af Landdistrikterne, udredes de 99 Mill. Kr. af Landejendomsbesidderne. I 1901 var Beløbet c. 23 Mill. Kr. af c. 27 Mill. Kr. ialt.

Landbrugets direkte Skatter.

	1901—02	1904—05 ¹⁾	1909—10	1924—25
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Ejendomsskat:				
Staten	6.4	2.9	2.7	5.2
Amtet	5.2	4.9	5.9	23.3
Sognekommunen	7.4	7.6	9.1	34.0
Tilsammen ...	19.0	15.4	17.7	62.5
Personskat:				
Staten { Indkomstskat ...	—	1.2	1.2	6.9
{ Formueskat	—	1.0	1.1	11.5
Sognekommunen	3.8	4.6	5.4	18.2
Tilsammen ...	3.8	6.8	7.6	36.6
Ejendomsskat og Personskat:				
Staten	6.4	5.1	5.0	23.6
Kommunen	16.4	17.1	20.3	75.5
Tilsammen ...	22.8	22.2	25.3	99.1

¹⁾ For Staten 1905—06.

Skattereformen 1903 medførte straks, at Landbrugets Beskatning gik ned med 7—8 0/0, medens den direkte Beskatning for hele Landet fra 1901 til 1904—05 gik op med 17—18 0/0. Den sukcessive Overgang fra Hartkornsskat til Ejendomsskyld fortsatte Bevægelsen indenfor den kommunale Beskatning, og den stærke Progression i den personlige Beskatning til Staten i Forbindelse med, at Ejendomsbeskatningen ikke holdt Skridt med den almindelige Prisstigning, virkede for Statsbeskatningens Vedkommende i samme Retning.

Beregner man Skatten pr. ha Landbrugsareal, finder man, at Langbrugets direkte Skatter i 1901 udgjorde c. 7.8 Kr. pr. ha Landbrugsareal. I 1909 var Beløbet 8.4 Kr. pr. ha., hvorefter det steg til c. 29.6 Kr. pr. ha i 1924. Pr. Td. Hartkorn svarede Beskatningen 1901 til 64 Kr., men i 1924 til c. 255 Kr.

Tager man Hensyn til den almindelige Prisstigning, finder man en Stigning paa 44 0/0 udover det Niveau, som den almindelige Prisstigning siden 1901 vilde have medført.

Landbrugets direkte Skatter pr. Td. Hartkorn.

	Stats- skatter Kr.	Kommune- skatter Kr.	Ialt Kr.	Pristallet gange Skatten 1901—02 = 100		
				Stats- skatter	Kommune- skatter	Ialt
1901—02....	18	46	64	100	100	100
1904—05....	14	48	62	76	102	95
1909—10....	14	57	71	70	112	100
1924—25....	61	194	255	123	153	144

Denne Stigning er ikke blot betydelig mindre end den, vi fandt for Byernes direkte Skatter, nemlig c. 180 0/0, men ogsaa betydeligt under den Stigning, vi fandt for Landdistrikterne som Helhed, og som udgjorde ca. 80 0/0. Skatterne for de øvrige Erhverv i Landdistrikterne maa altsaa være steget langt stærkere, og der maa være sket en stærk Forskydning af de direkte Skatter fra de selvstændige Landbrugere over til de andre Samfundsklasser.

Det samlede Skattebeløb, der udredes af andre end selvstændige Landbrugere, har i de 25 Aar udviklet sig saaledes, at Skatten pr. Individ i 1924—25 var c. 12 Gange saa stor som i 1901—02, hvilket svarer til en Stigning paa 300—400 0/0 udover, hvad Prisorholdene har kunnet medføre.

De direkte Skatter for Landbefolkningen bortset
fra selvstændige Landbrugere.

	Ialt Mill. Kr.	Skatten pr. Individ	
		Ialt Kr.	Skatten 1901—02 gange Prisstallet = 100
1901—02....	4.5	4.7	100
1904—05....	7.0	7.1	148
1909—10....	8.5	8.0	153
1924—25....	75.9	59.2	456

Den reelle Stigning i Beskatningen for denne Del af Befolkningen har herefter været paa det nærmeste dobbelt saa stærk som den Forøgelse i Skatterne, som Byerne udviser. Det skyldes alene den kommunale Beskatning, idet Statsbeskatningen er steget noget mindre end i Byerne. Det er i og for sig, hvad man maatte vente, at der her maatte være en meget betydelig Stigning i Skattebyrden, fordi Overgangen fra Hartkornsskat til Ejendomsskyldens Bygningsbeskatning maatte medføre en stærk Forskydning af Skattebyrden fra de selvstændige Landbrugere over til jordløse Ejendomme tilhørende Haandværkere, Handlende og andre Ejendomsbesiddere udenfor Landbruget.

Prisstigningen har sikkert ogsaa paa Landet i højere Grad end i Byerne medført, at en Mængde Smaaandtægter, der før betalte lidt eller intet i Skat, efterhaanden er kommet til at betale ret betydelige Beløb i Kommuneskat.

Den Forskel, der findes mellem Skattestigningen for Landbruget og de øvrige Erhverv i Landdistrikterne, behøver dog ikke udelukkende at skyldes, at Landbrugets Skattebyrder er blevet flyttet over til de andre Erhverv. Det kan i denne Forbindelse anføres, at den mægtige Forøgelse, der har fundet Sted i Landbrugets Prioritetsbyrde sandsynligvis betyder, at en meget betydelig Del af Landbrugets Formue og Indkomst ikke mere er paa Landbrugernes egne Hænder, hvilket naturligt maa medføre en tilsvarende Forskydning i Skattebyrden.

Det maa ogsaa antages, at den voldsomme Stigning i Personbeskatningen i Byerne, der i et hidtil ukendt Omfang har medført Skatteflugt til Nabokommunernes Skattely, bevirker, at navnlig Statsskatten i Landkommunerne viser en forholdsvis stærk Stigning udenfor Landbruget.

Men det er en Selvfølge, at en væsentlig Del af den meget store Forskel, der findes mellem Skattestigningen for Landbruget og for den øvrige Befolkning, kun kan forklæres ved, at der ogsaa alt andet lige er sket en betydelig Forskydning af Skattebyrden fra de selvstændige Landbrugere over til den

øvrige Befolkning, dels paa Landet, dels i Byerne paa Grund af Ændringerne i Skattesystemet og paa Grund af de Forskydninger, som en almindelig Prisstigning under dette Skattesystem af sig selv har medført.

Til nærmere Belysning af Forskellighederne i Skattestigningen gives hosstaaende Oversigt:

Pristallet gange Skatten 1901—02 = 100:				
	Selvstændige Landbrugere	Den øvrige Land- befolkning	Hovedstaden og Provins- byerne	Hele Landet
Statsskatten:				
1901—02	100	100	100	100
1904—05	76	177	174	118
1909—10	70	140	203	117
1924—25	123	537	634	329
Kommuneskatten:				
1901—02	100	100	100	100
1904—05	102	135	126	108
1909—10	112	160	133	121
1924—25	153	418	212	193
Stats- og Kommuneskat:				
1901—02	100	100	100	100
1904—05	95	148	121	111
1909—10	100	155	138	120
1924—25	144	456	278	229

Hvorvidt nu denne Forskydning i Virkeligheden har medført en Formindskelse af Landbrugets Byrder, eller Overvæltningen har ophævet Virkningerne af Skatteomlægningen, er et ganske andet Spørgsmaal, som senere skal blive nærmere omtalt.

Tilsvarende Forskydninger er imidlertid ogsaa til en vis Grad sket indenfor de selvstændige Landbrugeres egen Kreds, saaledes at ikke alle Landbrugere har faaet lige Del i den relative Lettelse i Skattebyrden. Alene den Omstændighed, at Hartkornsskatten er blevet afløst af Ejendomsskyld, maatte medføre betydelige Forskydninger, ikke blot de til en vis Grad mere tilfældige, der vil findes, hvor den gamle Bonitering var mangelfuld, men ogsaa mere almindelige Forskydninger mellem Ejendomme af forskellig Karakter og navnlig mellem Ejendomme af forskellig Størrelse paa Grund af den Forskel, der er i Bygningsværdiernes Andel af den samlede Ejendoms Værdi.

I 1901—02 hvilede hele Landbrugets Ejendomsbeskatning paa Hartkornet, var altsaa en ren Grundbeskatning, i 1924—25 maatte i hvert Fald mellem 20 og 25 % af Landbrugets Ejendomsbeskatning antages at falde paa Bygningsværdierne, hvilket

maatte føre til Lettelse for de store Ejendomme med forholdsvis smaa Bygningsværdier og til en højere Beskatning af de mindre Ejendomme, et Forhold som man kun delvis kunne tage Braadden af ved de skattefrie Fradrag i Ejendomsskyldværdien.

Og paa samme Maade har Udviklingen af Personbeskatningen paa Ejendomsbeskatningens Bekostning medført almindelige Forskydninger i Skattebyrden indenfor Landbrugernes egen Kreds.

Af Landbrugets direkte Skatter var i 1901—02 kun en Sjettedel, i 1924—25 derimod omtrent to Femtedele personlige Skatter, og da hverken Indkomst eller Formue staar i ligefremt Forhold til Ejendommens Størrelse, men bliver forholdsvis mindre jo større Ejendommen er, vil denne Udvikling medføre en Forskydning fra de store Ejendomme over mod de smaa, hvilket ikke under alle Forhold kan opvejes ved det System af skattefrie Fradrag og stigende Skalaer, som nødvendigvis maatte udvikle sig og har udviklet sig, efterhaanden som Personbeskatningen fik større og større Raaderum.

Landbrugets direkte Skatter:

	Fordeling mellem		Ejendomsskatten fordelt paa	
	Personskat %	Ejendomsskat %	Jord og %	Bygninger %
1901—02....	16	84	100	0
1904—05....	31	69	94	6
1909—10....	30	70	88	12
1924—25....	37	63	78	22

De direkte Skatter gennem Aarene for en almindelig Bondegaard og et Husmandsbrug.

Vi skal nu nærmere undersøge, hvad Resultatet af Skatte­stigningen og Skatteomlægningen har været for et Par almindelige Ejendoms­typer, et Gaardbrug og et Husmandsbrug, idet vi foreløbig kun ser paa Gennemsnittet for hele Landet, medens de lokale Forskelligheder i Beskatningen skal blive behandlet i et senere Afsnit.

Naar vi i denne Sammenhæng lader Herregaardene ude af Betragtning, er det dels fordi deres Tal er saa ringe, som det er, men navnlig fordi der synes at være sket en saa betydelig Nedgang i Herregaardsejernes økonomiske Stilling i Forhold til det øvrige Landbrug og i Sammenligning med tidligere, — maaske navnlig paa Grund af Lensafløsningen —,

at det er vanskeligt at finde et nogenlunde sikkert Grundlag for en Sammenligning med Fortiden.

Det er jo nemlig nødvendigt, at man ved en saadan Sammenligning har ikke blot nogenlunde den samme Ejendom for sig, men at ogsaa Besidderens økonomiske Stilling under Hensyn til de almindelige Ændringer i Prisniveauet er nogenlunde den samme i de Aar, der sammenlignes.

At tilfredsstille denne Fordring volder allerede visse Vanskeligheder, naar Talen er om den typiske Bondegaard og det typiske Husmandsbrug.

For Gaardene har man valgt at tage den Ejendomsstørrelse, der nogenlunde svarer til Gennemsnittet for almindelige Bondegaarde: en Gaard med 3,5 Tdr. Hartkorn, uforandret op gennem Tiden. De øvrige Tal af Betydning for Skattesvarelsen for denne Gennemsnitsejendom fremgaar af nedenstaaende Tal:

	Ejendomsskyldværdi		Grundværdi	Formue	Indtægt
	Ialt	heraf afgifts- pligtig			
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1904....	20400	20400	—	17000	1582
1909....	21800	21800	—	16500	1570
1924....	38500	35700	23000	30500	4335

Vurderingssummerne svarer her nogenlunde til Gennemsnitsansættelsen pr. Td. Hartkorn for Gaardene, Formuen til Gennemsnittet for Gaardejere med Formue i 1924 og ellers i 1909 og 1904 til Gennemsnittet for Gaardejere med mindst 600 Kr. Indtægt, Indkomsten til Gennemsnittet for Gaardejere med mindst 600 Kr. Indkomst i 1904 og 1909. I 1924 er en Del Gaardejere, der tidligere laa under denne Grænse, rykket betydeligt højere op, og man har da skaaret dem med de mindste Indkomster fra, indtil man fik et Antal tilbage, der under Hensyn til den almindelige Tilvækst i det samlede Antal Gaarde svarede til det Antal, man havde i 1909, og for disse har man da taget Gennemsnitsindtægten.

Paa ganske tilsvarende Maade er Tallene beregnet for et større Husmandsbrug, regnet til 0,6 Td. Hartkorn og med følgende Tal af Betydning for Skattesvarelsen:

	Ejendomsskyldværdi		Grundværdi	Formue	Indtægt
	Ialt	heraf afgifts- pligtig			
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1904.....	7300	5300	—	4900	843
1909.....	8000	7000	—	5300	800
1924.....	13600	10800	6000	10000	2300

Baade for Gaardejeren og for Husmanden er der regnet med Børnefradrag for Forsøgere for gennemsnitlig $1\frac{1}{2}$ Barn. Paa Grundlag af disse Tal kan vi nu beregne den gennemsnitlige Beskatning op gennem Aarene, idet vi anvender Lovgivningens Skattesatser for Statsskattens Vedkommende og for Kommuneskatten den gennemsnitlige Paaligning paa Hartkorn

	Gaardbrug				Husmandsbrug			
	Før 1904	1904 ¹⁾	1909	1924	Før 1904	1904 ¹⁾	1909	1924
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Statsskat:								
Hartkornsskat	60.94	—	—	—	10.45	—	—	—
Ejendomsskyld . . .	—	22.44	23.98	6.50	—	5.83	7.70	—
Grundskyld	—	—	—	34.50	—	—	—	9.00
Indkomstskat	—	11.86	11.70	53.25	—	2.25	1.69	5.37
Formueskat	—	10.20	9.90	36.50	—	2.92	3.16	6.00
Tilsammen . .	60.94	44.50	45.58	130.75	10.45	11.00	12.55	20.37
Amtsskat:								
Hartkornsskat	52.40	52.40	49.80	59.20	8.80	8.80	8.30	10.00
Ejendomsskyld . . .	—	—	10.00	158.60	—	—	3.20	49.90
Tilsammen . .	52.40	52.40	59.80	217.80	8.80	8.80	11.50	59.90
Sognekommuneskat:								
Hartkornsskat	79.70	79.70	75.80	75.80	13.50	13.50	12.90	12.90
Ejendomsskyld . . .	—	—	15.20	211.80	—	—	4.90	64.10
Formue- og Lejligheds- skat	27.20	27.20	40.70	136.90	14.50	14.50	20.70	72.60
Tilsammen . .	106.90	106.90	131.70	424.50	28.00	28.00	38.50	149.60
Samlet Beskatning . .	220.24	203.80	237.08	773.05	47.25	47.80	62.55	229.87
Heraf Ejendomsskat .	193.04	154.54	174.78	546.40	32.75	28.13	37.00	145.90
Personskat	27.20	49.26	62.30	226.65	14.50	19.67	25.55	83.97

og Ejendomsskyld samt den gennemsnitlige Ligningsprocent. Det vil maaske ikke give os et helt rigtigt Billede af Forholdet mellem Husmandsbruget og Gaardbruget i det enkelte Aar, men det vil give et nogenlunde rigtigt Billede af Forskydningen op gennem Aarene.

Resultatet er da, at et Gaardbrug paa $3\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn, der før Skattereformen af 1903 svarende c. 220 Kr. i Skat, i 1924—25 er naaet op paa c. 773 Kr. altsaa det 3 à 4 dobbelte.

¹⁾ Kommuneskatten regnet helt efter de gamle Beskatningsregler.

Husmandsbrugets Skat steg i samme Tidsrum fra c. 46 Kr. til c. 230 Kr., altsaa til det femdobbelte.

Tallene giver en ret interessant Belysning af den Ændring i Fordelingen af Byrderne, som de forskellige Skattereformer og da navnlig Statsskattereformen 1903 og Overgangen fra Hartkornsskat til Ejendomsskyld i Kommunerne har medført.

For Statsskattens Vedkommende var det umiddelbare Resultat af Reformen 1903, at Gaardbruget fik en Skattelettelse paa 25—30 % i Statsskatten, idet Ejendomsskatten gik ned til kun godt en Trediedel af det tidligere Beløb, medens den ny-indførte Indkomst- og Formueskat kun svarede til Halvdelen af Nedgangen i Ejendomsskatten. Husmandsbruget fik derimod straks en Skatteforhøjelse, idet Ejendomsskatten for dette kun gik ned med ca. 45 %, og denne Nedgang blev mere end opvejet af Indkomst- og Formueskatten. Indførelsen af stærkere stigende Skala for de personlige Skatter i Forbindelse med det stigende Prisniveau bevirkede i Slutningen af Perioden, at de personlige Skatter for Gaardbruget steg betydeligt stærkere end for Husmandsbruget. Grundskyldsreformen af 1922 førte i samme Retning med det Resultat, at Skatten for Gaardbruget og for Husmandsbruget kom til at staa i omtrent samme Forhold til de Beløb, der blev svaret før Reformen af 1903, og svarede til omtrent det dobbelte af dette Beløb.

For Kommuneskatten bevirkede den successive Overgang fra Hartkornsskat til Ejendomsskyld, at Ejendomsskatten for Husmandsbruget steg langt stærkere end for Gaardbruget til trods for den Udvidelse af de skattefrie Fradrag, som fandt Sted, og til trods for, at Husmandsbruget efterhaanden blev vurderet til Ejendomsskyld betydeligt lavere end Gaardbruget i Forhold til Handelsværdien. Amtsskatten steg saaledes til det syvdobbelte for Husmandsbruget, men kun til det firedobbelte for Gaardbruget, og det samme Forhold maatte naturligvis gøre sig gældende i den sognekommunale Beskatning. Denne Udvikling vilde være blevet fortsat ved Afløsningen af den sidste Femtedel af Hartkornsskatten, hvis ikke den kommunale Grundskyld var blevet vedtaget. I den personlige Beskatning til Kommunen skete der derimod ikke nogen Forskydning i Forholdet mellem de store og de smaa Brug.

Resultatet af disse Forskydninger i Skattebyrden indenfor de selvstændige Landbrugeres egen Kreds har da været, at den samlede Skattebyrde set i Forhold til den almindelige Stigning i Skatterne er blevet lettet for de større Brug, men betydeligt forøget for de mindre Brug. Vi har ovenfor nævnt, at Stig-

ningen i Landbrugets Skatter som Helhed svarede til ca. 44 % udover, hvad Prisstigningen kunde motivere. For de middelstore Gaardbrug var den reelle Stigning kun 30 %, men for Husmandsbruget var der en reel Stigning paa godt 80 % jfr. nedenstaaende Oversigt. For Husmandsbruget svarede Forøgelsen i Skatten netop til Gennemsnittet for Landdistrikterne som Helhed. Hvis den sidste Femtedel af Hartkornsskatten var blevet afløst med Ejendomsskyld, vilde den reelle Skattestigning for Gaardbruget kun have været 24 %, men for Husmandsbruget 84 %.

Denne Forskel skyldes altsaa næsten udelukkende Omlægningen af den kommunale Ejendomsbeskatning fra Hartkornsskat til Ejendomsskyld, der medførte, at Husmandsbrugets Ejendomsskat steg reelt med 128 %, medens Gaardbrugets kommunale Ejendomsskat kun viser en reel Stigning paa c. 42 %.

	Pristallet gange Skatten før Skattereformen 1903 = 100					
	Gaardbrug			Husmandsbrug		
	1904 —05	1909 —10	1924 —25	1904 —05	1909 —10	1924 —25
Statsskatten:						
Ejendomsskat.....	37	36	25	56	68	32
Personskat.....	100	90	151	100	87	82
Ialt...	73	69	80	105	111	72
Kommuneskatten:						
Amtsskat.....	100	105	154	100	121	253
Ejendomsskat til Sognekomm.	100	105	134	100	122	212
Personskat til Sognekomm.	100	138	187	100	132	186
Sognekomm. ialt...	100	114	147	100	127	198
Kommuneskat ialt.....	100	111	150	100	125	211
Heraf Ejendomsskat.....	100	105	142	100	121	228
Samlet Beskatning:						
Ejendomsskat.....	80	84	105	86	104	165
Personskat.....	181	212	308	136	163	215
Tilsammen...	93	99	130	101	122	181

Naturligvis vilde denne Forskel i Udviklingen træde endnu stærkere frem, hvis man til Sammenligning tog en noget større Gaard og et noget mindre Husmandsbrug. Dog vilde Billedet sandsynligvis skifte igen, naar man kom til de meget store

Gaarde, idet den stigende Skala i Statsbeskatningen her vil medføre en stærk Stigning i de personlige Skatter, navnlig i Formueskatten, idet en ret betydelig Formue sædvanlig vil være en Forudsætning for Besiddelsen af de meget store Ejendomme. Ogsaa for de mindste Huse vil Billedet skifte noget, idet det skattefrie Fradrag i Ejendomsskylden vil betyde forholdsvis meget, samtidig med at Fradragene i Indkomsten til Statsskatteansættelsen gør sig gældende.

Kommuneskatterne i de forskellige Egne af Landet og i de forskellige Kommuner.

Den Ulighed, der findes i Kommunalbeskatningen imellem forskellige Egne og mellem de forskellige Sognekommuner paa samme Egn, er næppe tilstrækkelig paaagtet af dem, der fra det offentliges og fra Lovgivningsmagtens Side har haft Anledning til at beskæftige sig med Beskatningsspørgsmaal, og det er et Forhold, som maaske i mange Tilfælde heller ikke bliver taget tilstrækkeligt i Betragtning i det praktiske Liv til Trods for, at Forskellighederne er saa store, at de øjensynlig maa være af den største Betydning, ikke mindst ved Køb og Belaaning af fast Ejendom.

I den officielle Statistik findes der Opgørelse af den gennemsnitlige Paaligning af Amtsskatter og sognekommunale Skatter indenfor de forskellige Amter saavel som Sammenstillinger af de Ligningsprocenter og Udskrivningspromiller, der bringes i Anvendelse i de forskellige Sognekommuner, men nogen systematisk Undersøgelse af, hvad disse Forskelligheder i deres Sammenspil kommer til at betyde, hvilke Forskelligheder i det samlede Skatteniveau der fremgaar af dem, er næppe foretaget.

Uden en saadan systematisk Undersøgelse er det ikke muligt at skaffe sig Overblik over Forholdene, idet Forskelligheder i Paaligningen for de enkelte Skatter snart kan hidrøre fra forskelligt Ligningsforhold, snart fra en almindelig Forskel i Skatteniveauet. En høj Ligningsprocent i en Sognekommune kan være Udtryk for en særlig stor Skatteudskrivning, men kan maaske ogsaa blot skyldes, at der kun lignes i ringe Udstrækning paa fast Ejendom og omvendt.

For i hvert Fald at give et Bidrag til Belysning af de Forskelligheder, der findes i den kommunale Beskatning, har jeg i hvert Amt udtaget de to Kommuner, der i 1924 havde henholdsvis højest Ligningsprocent og højest Promille Ejendoms-skyld, og de to Kommuner, der havde den laveste Lignings-

procent og den laveste Ejendomsskyldspromille. Der er i hvert Fald en vis Sandsynlighed for, at man derved nogenlunde faar Udtryk for, hvor store Forskellighederne er, selv om man naturligvis ikke overalt er sikker paa at ramme de Kommuner, der som Helhed har den højeste og den laveste samlede Beskatning i Forhold til det normale Ligningsgrundlag.

Amtsraadskredse:	Gaardbrug				Husmandsbrug			
	Amts- skat	Samlet Skat til Amt og Sognekommune			Amts- skat	Samlet Skat til Amt og Sognekommune		
		Gen- nemsnit	højest	lavest		Gen- nemsnit	højest	lavest
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Københavns	304	733	1160	636	67	218	346	205
Roskilde	142	548	683	406	39	181	246	144
Frederiksborg	245	639	809	508	65	203	297	251
Holbæk	227	638	859	440	64	205	284	138
Sorø	148	535	815	330	42	175	263	112
Præstø	169	770	777	323	57	186	241	117
Bornholms	249	614	878	412	66	197	310	126
Maribo	176	525	779	298	58	171	241	96
Svendborg	194	517	736	380	54	164	277	117
Odense	229	541	781	339	63	169	251	99
Assens	174	520	715	340	49	164	244	101
Vejle	227	655	957	520	63	217	337	172
Skanderborg	234	783	1180	667	64	255	384	206
Aarhus	185	625	957	490	51	212	321	179
Randers	188	670	886	560	53	220	279	170
Aalborg	218	742	1210	498	60	239	397	168
Hjørring	226	776	1007	547	62	250	329	169
Thisted	192	626	1008	362	54	210	368	121
Viborg	334	827	1438	616	91	265	467	205
Ringkøbing	242	667	1272	530	66	240	440	182
Ribe	272	759	987	611	73	258	385	200
Haderslev	—	583	791	403	—	253	338	168
Aabenraa	—	607	868	492	—	248	347	214
Sønderborg	—	602	755	481	—	245	310	190
Tønder	—	615	941	415	—	241	393	176
Hele Landet	(218 ¹⁾)	642	1438	298	60 ¹⁾)	230	467	96

Ved Udvalget af disse Kommuner er dog Købstadlanddistrikter og lignende Kommuner af forholdsvis ringe Udstrækning forbigaaet. Her vil der ofte findes ganske abnorme Skatteforhold.

¹⁾ Uden de sønderjyske Amter.

For de Kommuner, der herefter er udtaget, har man be-
regnet den samlede kommunale Skattebyrde for et Gennemsnits-
gaardbrug og et Husmandsbrug.

Resultatet af Undersøgelsen er meddelt i omstaaende
Oversigt, Side 036.

Indenfor samme Amt betales der ikke sjældent i de Kom-
muner, hvor Skatten er højest, det dobbelte eller mere i Skat end
i Kommunerne med den laveste Beskatning. Og sammenligner
man Forholdene i forskellige Landsdele, finder man urimeligt
store Forskelligheder. I den lavest beskattede Kommune i
Maribo Amt kunde en Gaard med $3\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn nøjes med
at betale 298 Kr. i Skat. I den højest beskattede Kommune
i Viborg Amt vilde den samme Ejendom komme til at betale
1438 Kr. Husmandsbrugets Skat vilde være henholdsvis 96
Kr. og 467 Kr. i de to Kommuner.

Nu maa det herved erindres, at der ved Ligningen af den
personlige Skat i Sognekommunerne følges ret forskellige Frem-
gangsmaader. Den samme Ligningsprocent kan dække over
højt forskellige Skatteforhold.

Endvidere kan en Del af Forskellighederne skyldes Mangler
ved Ejendomsskyldvurderingen eller ved Indkomstansættelsen —
der er utvivlsom store Brist her — og for saa vidt behøver
den reelle Forskel i Skatteniveauet altsaa ikke at være saa stor,
som de anførte Beregninger giver Udtryk for. Men det maa
da erindres, at hvis Ansættelserne er for lave, aabnes der i
samme Grad Spillerum for Vilkaarlighed i Ansættelsen af de
enkelte Ejendomme og de enkelte Personer, ja den kan til en
vis Grad vanskelig undgaas, f. Eks. vil nylig solgte Ejendomme
eller stærkt belaante Ejendomme vanskelig undgaa at blive
ansat forholdsvis højt til Ejendomsskyld.

En anden Sag er, at selve Beskatningens Størrelse vil
bringe den Indtægt, der lignes paa, ned og sandsynligvis ogsaa
Ejendomsværdien, saaledes at Forskellen i Beskatningen for
iøvrigt ens Ejendomme derved formindskes noget.

Endelig skal det ogsaa nævnes, at den meget høje Be-
skatning, man enkelte Steder finder, kan være af forbigaaende
Karakter, men det synes i hvert Fald ikke ret hyppigt at være
Tilfældet for de højest beskattede Kommuner, idet der her na-
turligt vil være en stærk Tilbøjelighed til at udligne alle ekstra-
ordinære Udgifter over en længere Aarrække, for ikke at komme
for højt op med Ligningsprocenten.

Men selv om der saaledes kan peges paa forskellige Mo-
menter, der i et vist Omfang afsvækker den Forskel i Beskat-

ningsforholdene, som Skattesatserne og de ovenfor beregnede Tal giver Udtryk for, kommer man ikke bort fra, at der i Kommunalbeskatningen findes en ganske overordentlig stor Ulighed selv mellem rene Landkommuner, hvor der ikke synes at kunne være Tale om, at Forskellen i Skat i nogen stor Udstrækning opvejes af Forskel i de Goder, som Kommunerne byder sine Beboere. For at gøre Billedet fuldstændigt maa man saa hertil føje, at der indenfor hver enkelt Kommune vil findes Uligheder i Ansættelserne, ofte endda meget betydelige Uligheder, baade i Ansættelsen til Ejendomsskat og til den personlige Beskatning, saaledes at Skatteydere, der i Realiteten er ens stillede og burde svare samme Skat, bliver paalignet ret forskellige Beløb til Kommunen, og disse Uligheder gør sig gældende ogsaa i Statsbeskatningen.

Man faar da et saadant Indtryk af den Uensartethed og Vilkaarlighed, der præger de bestaaende Beskatningsforhold, at man med Undren maa spørge sig selv, hvorledes det er muligt, at disse Tilstande stadig kan opretholdes. At der ikke kommer stærkere Utilfredshed til Orde, end Tilfældet er, kræver utvivlsomt en særlig Forklaring, og Forklaringen kan næppe være anden, end at en meget stor Del af de Uligheder, der findes, i Tidens Løb er bleven neutraliseret og opsøgt: det økonomiske Liv i Samfundet, Ejendomspriser og Varepriser har indstillet sig efter dem, saa at de ikke mærkes mere, eller i hvert Fald ikke føles i deres fulde Udstrækning.

Skatternes Indflydelse paa Ejendomspriserne og paa Erhvervsvirksomheden.

Det er indlysende, at en aarlig Skattebyrde, der svarer til op mod 1000 Kr. pr. Familie eller til c. 5 % af Værdien af Landets Ejendomme, ikke udredes, uden at Varepriser og Ejendomsværdier og hele Erhvervslivets Gang paa det føleligste paavirkes af denne Byrde og af den Maade, den lignes paa, overvæltet og sluttelig fordeler sig over Samfundet, og Spørgsmaalet om de forskellige Skatters Betydning i saa Henseende, taget hver for sig og i deres Sammenspil med de øvrige Led i Skattesystemet, er af den største Betydning ikke blot set fra et skattepolitisk eller et Skatteydernesynspunkt, men set fra erhvervspolitiske og almene samfundsmæssige Synspunkter.

Dette vigtige Omraade af Samfundets Økonomi er imidlertid endnu kun i ringe Grad udforsket, dels fordi de rent fiskale Hensyn saa afgjort har haft Overvægten ved Udformningen af Skattesystemet, saaledes som det efterhaanden er blevet opbyg-

get med dets Mangfoldighed af Omsætningsskatter, Told- og Forbrugsafgifter og direkte Skatter, men dels ogsaa fordi det er et meget vanskeligt tilgængeligt Omraade, fordi Skattesystemet er saa indviklet og uoverskueligt, at det maa anses for fuldkommen umuligt med nogen Sikkerhed at skaffe et samlet Overblik over, hvor Skatterne udredes, hvorledes de paavirker Varepriserne og Erhvervslivet og sluttelig fordeler sig paa Skatteborgerne.

Selv om man kun betragter de direkte Skatter, der i det hele er lettest at undersøge, og hvor Spørgsmaalet om Byrdernes Fordeling har været stærkest i Forgrunden ved Skattesystemets Opbygning, er der mange Spørgsmaal, som maa lades ubesvarede.

Af de direkte Skatter er det Ejendomsskatterne, hvis Fordeling og Virkning paa Erhvervslivet og paa Ejendomspriserne er lettest at bedømme, fordi Ligningen her er let at overskue og sammenligne, og fordi Ligningsgrundlaget her staar i saa nøje og direkte Forbindelse med den økonomiske Virksomhed i Samfundet.

Imidlertid er Ejendomsbeskatningen af væsensforskellig Karakter, eftersom Skatten lægges paa Bygningen eller paa Grunden. Afgifter, der lægges direkte som varige Grundbyrder paa Ejendommene uden Hensyn til Brug eller Benyttelse, enter det nu er Hartkornskat eller Grundskyld eller Afgifter af mere speciel Karakter, maa virke direkte og udelukkende som en Prioritet det offentlige har i Ejendommen, — en Prioritet, hvis Rentebyrde dog i Modsætning til de almindelige Prioriteter sædvanlig kan ændre sig sammen med det almindelige Prisniveau og med Samfundets Skattekrav, og for saa vidt kan sikre Besidderne mod Konjunkturrisikoen i Modsætning til den almindelige Prioritetsbyrde.

Saadanne Grundbyrder kan i Følge Sagens Natur ikke virke som nogen Hindring eller Hæmsko for den mest økonomiske Anvendelse af Jorden, være sig i Landbrugets eller andet Erhvervs Tjeneste, saa længe de ikke overstiger Jorden Værdi, de har i den Henseende nærmest den Virkning, at de kan tilskynde Ejeren til enten selv at tage Jorden i bedst mulig Brug eller afhænde den til andre, navnlig for saa vidt de har Form af Værdiafgifter.

Ejendomsprisen og Jordprisen sænkes med saadanne Afgifters kapitaliserede Beløb. Paa det Tidspunkt, da Skatten indføres, vil Ejeren altsaa lide et Formuetab, hvis der ikke iøvrigt sker nogen Forandring i de Afgifter, han har at svare. Me

enhver, som køber, bliver derimod stillet ganske, som om Afgiften ikke var der. Hvad han svarer i Skat, det sparer han i Rente.

Man forstaar da let, at Uligheder i saadanne Byrder i det lange Løb ikke vil mærkes. Disse Afgifter bør i Virkeligheden ikke betragtes som Skatter, de er at betragte som Ejendomsrettigheder, det offentlige har erhvervet i de faste Ejendomme.

Under særlige Forhold kan en Skat paa Bygninger virke paa samme Maade paa Bygningsværdien og derved paa Ejendomsværdien f. Eks. i en By, der gaar tilbage i Folketal, og hvor der derfor er Overflod af Bygninger. Men i Almindelighed og i det lange Løb vil Forholdet være det baade i Byerne og paa Landet, at der snarest er Mangel paa Bygninger, og da vil der selvsagt ikke blive opført nogen ny Bygning, før denne er i Stand til baade at betale Skatten og forrente sig.

Det er vel heller ikke utænkeligt, at en Bygningsskat under særlige Forhold kan trykke Byggepriserne og ad denne Vej sænke Bygningsværdierne. Men i Almindelighed og i det lange Løb kan man gaa ud fra, at dette ikke sker, og at Bygningerne altsaa holder deres Værdi.

Dermed er imidlertid ikke givet, at Ejendommen som Helhed holder sin Værdi. Hvis nemlig Bygningsværdierne ikke paavirkes, maa Skatten enten bæres af Ejerens eller Brugers aarlige Indtægt, eller den maa overvælttes paa Varepriserne i den Produktion eller Omsætning, som Bygningen tjener, eller den maa bevirke en Formindskelse af Nettoindtægten af Ejendommen og dermed af Ejendommens Værdi. I dette Tilfælde maa det være Jordens Værdi, som sænkes af Skatten, hvis Bygningerne stadig maa siges at være nødvendige for Driften.

Det er tænkeligt, at Bygningsskatten, for saa vidt den hviler paa Boligen, bæres af Ejer eller Lejer som en almindelig Forbrugsskat, men det er ikke altid sikkert. Derimod maa det i Almindelighed anses for givet, at Skatter paa Bygninger, der anvendes i Erhvervsøjemed, overvælttes paa Varepriserne, hvis Skatten rammer hele Erhvervet indenfor det Omraade, hvor Konkurrencen gør sig gældende, i hvert Fald naar Skatten har virket gennem længere Tid. Hvis Bygningsskatten ikke rammer hele Erhvervet, kan den paa Grund af Konkurrencen ikke overvælttes; den maa da sænke Ejendommens Værdi.

Ud fra disse almindelige Betragtninger kan vi nu slutte for det første, at Byerhvervenes Bygningsskatter i Hovedsagen overvælttes paa Varepriserne, hvilket betyder, at Landbruget

kommer til at bære en ikke uvæsentlig Del af dem; for det andet kan vi slutte, at Landbrugets Bygningsskatter ikke kan overvælttes her i Landet, thi Landbrugets Priser bestemmes af Verdensmarkedet, ikke af det danske Landbrug alene, og Landbruget i de forskellige Lande arbejder med vidt forskellig Bygningskapital og under vidt forskellige Skatteforhold, og arbejder for saa vidt angaar det Landbrug, der særlig er Leverandør af animalske Produkter, med saa høj en Jordrente, at Produktionen ikke vil blive stærkt indskrænket ved en Fordyrelse af Driften. Da nu videre Erfaringen viser, at Landbrugets Bygninger ikke mister deres Værdi, idet nye stadig opføres, maa vi naa til den Slutning, at Landbrugets Bygningsskatter i Almindelighed virker som en Prioritet i Ejendommen paa samme Maade som egentlige Grundskatter, foruden at de virker som en Hindring for Byggevirksomheden og de Erhverv, som dermed staar i Forbindelse, og hæmmer den mest økonomiske Drift af Jorden, hvilket ogsaa maa virke til en almindelig Forringelse af Jordens og Ejendommenes Værdi. (Iøvrigt vil naturligvis ogsaa en Beskatning af Boligen i Byerne medføre noget formindsket Efterspørgsel efter Boligplads og derved indirekte øve et Tryk paa Grundværdien.)

Ganske tilsvarende Betragtninger har Gyldighed med Hensyn til de indirekte Skatter. For saa vidt de virker til at forøge Driftsomkostningerne for Landbruget, maa de formindske Landbrugsjordens Forrentningsevne og Værdi i Handel og Vandel, samtidig med at de formindsker Afsætningen og hindrer den mest økonomiske Driftsmaade.

Med Hensyn til Indkomst- og Formueskatten er Forholdet noget mindre klart. Dog synes det givet, at de Uligheder, der findes i den kommunale Personbeskatning, og som ikke opvejes ved Forskel i de kommunale Goder, der ydes, enten maa føre til, at Skatten overvælttes, eller maa paavirke Ejendomspriserne, og det vil atter sige Jordpriserne, hvis Bygningerne er økonomisk nødvendige. Sandsynligvis sker der noget af begge Dele. For Formueskatten synes man i et vist Omfang at maatte anlægge de samme Betragtninger som for Bygningsskatten. For saa vidt der til at drive et vist Erhverv normalt kræves et vist Minimum af Formue, maa Formueskatten betragtes som en nødvendig Driftsudgift, der maa lægges over paa Varepriserne, og hvor Varepriserne som for Landbruget er udefra givne Størrelser, maa Formueskatten føre til en Sænkning af Ejendomspris og Jordpris. Det synes saaledes naturligt, at den progressive Formue-

skat kan blive medvirkende til, at de store Gaarde efterhaanden realiseres og udstykkes.

Hvorvidt Formueskatten kan virke til at forøge Udlånsrenten, er et Spørgsmaal, som man i hvert Fald ikke uden videre kan afvise. Hvis dette er Tilfældet, maa det medføre en almindelig Sænkning af Ejendomspriserne, ikke blot fordi dyre Penge giver billige Ejendomme, men fordi Kapitalværdien af den Nettoindtægt, Ejendommen kan give, selvsagt er afhængig af, med hvilken Rentefod den kan kapitaliseres.

Den almindelige Indkomstskat skulde rent teoretisk ikke kunne overvælttes, hvis den var afstemt saaledes, at Skatten betød et forholdsvis lige stort Offer overalt. Men denne teoretiske Forudsætning er i Praksis aldrig til Stede, alene af den Grund, at Skatteindtægten i stort Omfang anvendes til Fordel for bestemte Klasser i Samfundet, saaledes at der for deres Vedkommende ikke er Tale om noget Offer, men maaske snarere om et Tilskud til Opnaelse af bedre Levevilkaar. Det er derfor givet, at Muligheden for Overvæltning af Indkomstskatten er til Stede, saa snart det ikke drejer sig om en ekstraordinær og midlertidig Beskatning, men varige Forhold, som man kan disponere efter. Og for saa vidt en vis Indkomst, en vis Levefod er socialt nødvendig for at nødvendige Funktioner i Samfundet holdes i Gang, maa Overvæltningen af en uforholdsmæssig Skattebyrde i det lange Løb nødvendigvis finde Sted.

En saadan Overvæltning sker naturligvis ikke uden Vanskelighed og stor Gnidningsmodstand. Den kan ikke gennemføres, uden at der sker en Indskrænkning af Forbruget, hvilket er den naturlige Reaktion imod enhver Prisforhøjelse.

Resultatet maa altsaa være, at Virksomheden og Omsætningen indskrænkes samtidig med, at der sker en Forøgelse af Driftsomkostningerne for de forskellige Erhverv og af Leveomkostningerne i Almindelighed.

Forøgelsen i Driftsomkostningerne maa for Landbrugets Vedkommende føre til mindre Forrentningsevne og mindre Ejendomspriser. For de faste Ejendomme i Byerne maa en ganske tilsvarende Tendens gøre sig gældende omend i mindre Grad, idet Byerhvervenes Evne til at overvælte Byrdene til det bærende Erhverv gør sig gældende.

For saa vidt Overvæltning finder Sted paa denne Maade, vil altsaa Skatterne have sænket Ejendomsprisen og Jordpriserne med deres kapitaliserede Beløb, ganske paa samme Maade som en direkte Grundbyrde. Der er paa dette Punkt ikke nogen afgørende Modsætning, men kun en Gradsforskel, mel-

lem Grundskatterne og de forskellige Skatteformer, og det er da forklarligt, at selv meget betydelige Uligheder i Skatteforholdene taaes og opretholdes. De er i Tidens Løb indgaaet i Ejendomspriserne, om ikke helt saa i hvert Fald i en betydelig Udstrækning, og desto mere jo større Uligheden er.

Det er dernæst ogsaa klart, at for saa vidt de forskellige Skatteformer alle bundfælder sig i Ejendomsværdierne, vil Afløsningen af direkte Grundbyrder med andre Skatteformer ikke i det lange Løb kunne føre til nogen Værdiforøgelse for det store Flertal af de faste Ejendomme, og omvendt vil heller ikke en Afløsning af disse Skatter med en ligelig og direkte Grundbeskatning medføre nogen Værdiforringelse.

Modsætningen mellem Grundbyrderne og Skatterne maa først og fremmest søges i den forskellige skattemæssige Virkning, de har paa Erhvervslivet og paa Landbrugsvirksomheden. Den direkte Grundbyrde hæmmer som sagt ikke Virksomheden lige saa lidt som Prioritetsrenterne, saa længe de ikke overstiger Ejendommens Forrentningsevne. Enhver Skat, der enten direkte eller gennem Overvæltningen medfører forøgede Driftsomkostninger, maa derimod paavirke Ejerens Dispositioner og Drift af Ejendommen til Skade for den mest økonomiske Anvendelse.

Men dernæst medfører de forskellige Skatter en forskellig Fordeling af Byrderne mellem Ejendomsbesidderne indbyrdes. Det er f. Eks. klart, at en Bygningsbeskatning i Sammenligning med en direkte og ligelig Grundafgift maa lægge forøgede Byrder paa Ejendomme med forholdsvis stor eller værdifuld Bebyggelse og mindre Byrder for Ejendomme med ringe Bebyggelse. Det intensive Landbrug saavel som den intensive bymæssige Bebyggelse af Grunden maa være interesseret i, at Byrderne lægges paa Grunden og ikke hverken paa Bygninger, Driftsmidler eller paa Produktionsudbyttet. Derfor er paa Landet de mindre Landejendomsbesiddere gennemgaaende interesserede i, at der lignes efter Princippet „lige Skat paa lige Jord“, medens de store Ejendomsbesidders økonomiske Interesser er imod Grundbeskatningen og er bedre tjent med Bygningbeskatning eller Indkomstbeskatning, i hvert Fald, saa længe Skalaen ikke er for stærkt progressiv. Og en tilsvarende Modsætning vil der i Byerne være mellem de almindelige Ejere af velbebyggede, fuldt udnyttede Ejendomme og Ejerne af ubebyggede Spekulationsarealer eller af forældede og umoderne Ejendomme paa værdifuld Grund.

Denne Modsætning svarer nøje til den Modsætning, der, set fra et erhvervmæssigt og et samfundsmæssigt Synspunkt,

maa være mellem saadanne Skatter, der hæmmer Erhvervslivets Gang, indskrænker Omsætningen og formindsker Udbyttet, og saadanne Afgifter, der uden disse skattemæssige Virkninger direkte og udelukkende hviler som en Prioritet paa Ejendommene.

En Omlægning af Beskatningen som den, der har fundet Sted gennem Aarene siden Aarhundredskiftet, har utvivlsomt set fra dette Synspunkt været afgjort uheldig og til Skade for Fremskridtet og den aktive Erhvervsvirksomhed, og den har sikkert ogsaa — rent bortset fra den almindelige Stigning i Skattebyrden — virket i et vist Omfang som en Formueforringelse netop for dem, der repræsenterer det aktive Element i Erhvervslivet, og til en tilsvarende Formueforøgelse for dem, der mere repræsenterer den passive Besiddelses Interesser.

For Landbruget, der i det hele ikke er i Stand til at overvælde sine egne Byrder paa andre og tillige kun i ringe Grad formaaer at modsætte sig en Overvæltning fra andre Samfundsklasser af Skatter, hvis Fordeling og Ligningsmaade medfører Overvæltning, er Spørgsmaalet om den rationelle Ordning af Skattesystemet af den største Vigtighed.

Allerede de Afgifter, som Landbruget selv i direkte Skatter maa betale, er saa store i Forhold til Værdien af Landbrugets Produktionsgrundlag, at selv forholdsvis smaa Ændringer i Paaligningsmaaden bliver af stor Betydning for større eller mindre Kredse af Landejendomsbesidderne.

Landbrugets direkte Skatter svarer til c. 36 Kr. pr. 1000 Kr. ansat Grundværdi. Heraf er de 22 Kr. Ejendomsskatter, der helt og fuldt hviler som en Prioritetsbyrde paa Ejendommene. Kapitaliserer vi Skatterne med 5 %, kommer vi til et Beløb af 700 Kr. pr. 1000 Kr. Grundværdi, hvoraf Ejendomsskatten udgør de 440 Kr.

Det betyder naturligvis ikke, at det offentlige har konfiskeret mellem 440 og 700 Kr. af hvert 1000 Kr. Grundværdi. Den Værdi, som Jorden er sat til, og som skulde være Handelsprisen, svarer til, hvad Jorden kan forrente, efter at Skatterne er betalt. Og det vilde i det hele taget være forkert at sige, at Stat og Kommune har indskudt en saadan Skatteprioritet i Ejendommene forud for Ejers Del i Ejendommen, som alene er det, Handelspriserne drejer sig om, uden samtidig at gøre opmærksom paa, at Stat og Kommune gennem hele det offentlige Virksomhed ogsaa har tilført og opretholder Ejendommens Værdi i et Omfang, som maaske endda fuldt ud svarer til Værdien af Skatteprioriteten. I saa Fald er jo Skatteprioriteten kun et simpelt Vederlag for, hvad Samfundet yder.

Men den Realitet har Skatteprioriteten imidlertid, at hvis man kunde indføre et Slags privilegeret Hartkorn igen, saaledes at enkelte kunde nyde Samfundets Goder uden at svare noget til Gengæld, saa vilde hver privilegeret Tønde Land til 1000 Kr. Værdi stige i Pris med 440—700 Kr. Dette forklarer, at der er meget store økonomiske Interesser knyttet til Skatteforskydninger til Gunst for en enkelt snæver Klasse, og man kan heller ikke benægte Muligheden af, at man ved en Skatteomlægning kan forandre denne Skatteprioritet eller endda helt ophæve den for en snævert begrænset Klasse af Ejendomsbesiddere og derved give disse Ejendomsbesiddere en Formueforøgelse, der svarer til Skattelettelsens kapitaliserede Beløb.

De tilsyneladende forholdsvis smaa Ændringer i Fordelingen af Landbrugets Skatter mellem Ejendomsskat og Personskat og mellem Grundbyrder og Bygningskatter, der er sket igennem Aarene siden 1901, har da utvivlsomt øvet en ganske betydelig Indflydelse paa Ejendomsværdierne for visse Ejendomsgrupper. Gennemgaaende maa Forskydningen antages at have været til Skade for det mindre Landbrug og det intensive Landbrug som Helhed, ikke blot paa den Maade, at der er blevet lagt stigende Hindringer i Vejen for disse Driftsformers fulde Udvikling, men ogsaa paa den Maade, at den indsatte Kapital har haft vanskeligt ved at bevare sin Værdi. Omvendt har Udviklingen begunstiget det større Landbrug og den mere ekstensive Drift, hvis Byrder er blevet lettede, og hvis Ejendomsværdier er blevet forøgede ved den større Forrentningsevne, som Skattelettelsen har medført. Kun for de allerstørste Ejendomsbesiddere maa det antages, at den stærke Progression i Indkomstskatten men ganske særlig i Formueskatten i de senere Aar har medført en Forskydning i modsat Retning, som antagelig vil bidrage til, ikke blot at Formuerne formindskes eller søger anden og mindre udsat Anbringelse, men ogsaa til at disse Ejendomme i stort Omfang vil blive solgt til Udstykning, fordi den samlede Drift af de meget store Gaarde er praktisk talt umulig uden Rygstød i en betydelig Formue.

Den Omstændighed, at Udviklingen i Byernes Beskatningsforhold saa afgjort hidtil er gaaet i Retning af Skatteformer, der aabner Mulighed for Overvæltning, navnlig ogsaa paa Grund af den store Forskel i Skatteniveauet mellem Land og By, har paa samme Maade som Udviklingen indenfor Landbrugets egen direkte Beskatning været til Skade for det mindre og det intensive Landbrug, men selvsagt samtidig omend i mindre Grad ogsaa til Skade for det større Landbrugs Interesser, saaledes

at den Lettelse for det større Landbrug, der var tilsigtet ved den stedfundne Omlægning af Beskatningen fra Grundskatter til Bygningsskat og Indkomst- og Formueskat, for saa vidt kun tilsyneladende er opnaaet.

Medens saaledes Omlægningen af Skattebyrderne maa antages at have paavirket Ejendomsværdierne i forskellig Retning for forskellige Ejendomsgrupper, eftersom den medførte Lettelse eller Forøgelse af Byrderne, er det et Spørgsmaal, som er meget vanskeligt at besvare, om den almindelige Stigning i Skattebyrden har virket til at sænke Ejendomspriserne i Almindelighed.

Det er naturligvis klart, at man i denne Forbindelse kun kan tale om den Stigning, der ligger ud over den almindelige Prisstigning. Men selvom man alene tænker paa den reelle Skattestigning, maa det erindres, at en Forøgelse af Skattebyrden ikke i og for sig behøver at medføre en Forringelse af Ejendomsværdierne. Forholdet kan være det, at Indtægten benyttes paa en saadan Maade, at der tilføres Ejendommen Værdier gennem det offentliges Virksomhed. For at tage et aktuelt Eksempel: En ikke ubetydelig Del af Stigningen i de kommunale Skatter ud over Pristallet skyldes de stigende Vejudgifter, som Automobiltrafikken har medført. Men det er meget muligt, at den lette Adgang til Rutebillforbindelser, den billigere og bekvemmere Transport af Varer fra Byen til Landet og omvendt, har nedbragt Landbrugets og dets Andelsvirksomheders Driftsomkostninger og Priserne paa Forbrugsvarer i en saadan Grad, at dette mere end opvejer Skatteforøgelsen.

Hvorvidt en Stigning i det offentliges Udgifter skyldes en Udvidelse af Virksomheden til Gavn for Erhvervslivet eller skyldes enten en uproduktiv Forøgelse af Administrationsudgifter eller Udgifter til andre uproduktive Formaal, er ikke muligt at besvare uden en dybtgaaende Undersøgelse af Forskydningerne i de offentlige Udgifter. Dog synes det givet, at for saa vidt man ved Optagelse af Laan til Dækning af Krigsperiodens uproduktive Udgifter har paadraget Skatteyderne en varig forøget Skattebyrde, maa dette have trykket Ejendomsværdien.

Ad rent erfaringsmæssig Vej lader det sig dog næppe paavise med Sikkerhed, at Ejendomspriserne er blevet sænket i Forhold til det almindelige Priseniveau. En brugelig Prisstatisik for fast Ejendom findes kun for Landbrugsejendomme, og denne Prisstatisik viser vel, at Prisen for Landbrugsejendomme uden Besætning og Inventar ikke har holdt Skridt med den alminde-

lige Prisstigning, hvilket kunde tyde paa, at Skattestigningen virkelig har øvet et Tryk paa Ejendomspriserne, men Landejendomme sælges jo i Almindelighed med Besætning og Inventar, og tager man Ejendomme med Besætning og Inventar som Udgangspunkt, ligger Stigningen ganske godt paa Højde med den almindelige Prisstigning, hvorved det samtidig maa erindres, at Frygt for den kommende Prisnedgang formodentlig i de senere Aar har svækket Priserne paa fast Ejendom noget.

Mere Vægt kunde der maaske lægges paa det Forhold, at Prisen for ubebyggede Lodder synes at være steget en Del mindre, end man efter den almindelige Prisstigning skulde vente. Men for de ubebyggede Lodder er Grundlaget for spinkelt og uensartet, til at man med Sikkerhed tør drage Slutninger herfra.

Det er imidlertid muligt, at man, naar de økonomiske Forhold er faldet til Ro i et bestemt Prisleje, af Salgspriserne for Landejendomme vil kunne drage visse Slutninger med Hensyn til Skattestigningens Indflydelse paa Ejendomspriserne.

Skatterne og Pantesikkerheden.

Saalænge Panthaveren er nogenlunde sikker paa Dækning eller i hvert Fald har bevaret Haabet, falder hans Interesser i det hele sammen med Ejerens. Laangiveren maa ved Udlaan se paa Ejendommen og dens Muligheder i Ejerens Haand med samme Øjne som en fornuftig Køber, og er Laanet givet, er Ejerens Interesse ogsaa hans, for saa vidt hans Sikkerhed berøres af Foranstaltninger til Gavn eller Skade for Ejendommen som saadan.

Ved Udlaan med Pant i fast Ejendom maa Laangiveren da sikre sig for det første, at Laantagerens Indtægt normalt er stor nok til at Renter og Afdrag kan præsteres regelmæssigt og uden Vanskelighed, og for det andet, at Pantet ved eventuel Realisation kan give Dækning for Gælden. Hovedvægten maa her altid lægges paa den første Betingelse, og det desto mere, jo mindre Margin der er mellem Laanet og Ejendommens normale Handelsværdi, fordi Erfaringen viser, at enhver tvungen Realisation af fast Ejendom er forbunden med Risiko for, at Salgsprisen kommer til at ligge betydeligt under den normale Værdi i Handel og Vandel. Specielt for Landbrugsejendomme forværres dette Forhold ved, at der tillige maa regnes med Risiko for, at Pantet forringes ved Rovdrift, ved Reduktion af Besætning, Inventar og Avl, der sædvanlig hører ind under

Pantet, og ved Udgifter og Omkostninger, inden Realisationen finder Sted. En forsigtig Laangiver vil derfor kun i ringe Grad lade sig paavirke af saadanne Forhold, der normalt vil betinge en højere Købesum, men ikke i samme Grad forøger Ejendommens Afkastning, f. Eks. Skønhedsværdier, god Beliggenhed for Kirke og Skole o. l.

Sikkerheden maa søges først og fremmest i Ejendommens indtægtsgivende Evne ved normal Drift og i Laantagerens Haand.

Det er derfor klart, at Spørgsmaalet om, hvor meget der uden urimelig Risiko kan udlaanes i en Ejendom eller til en Ejendomsbesidder, ogsaa er afhængigt af, hvilke Skatter han sidder for eller kan ventes at komme til at sidde for. I dette Forhold gælder det altsaa for Laangiveren at fastslaa, hvilke Byrder der faktisk paahviler Ejendommen og dens Ejer for Tiden og normalt vil være at svare, og at bedømme, hvilken Risiko der kan være for Ændringer navnlig i ugunstig Retning. Det vil tillige i flere Henseender være af Interesse at vide Besked med, hvorledes Skatten paalignes, og endelig er det af Betydning, hvilke offentlige Goder Ejeren og Ejendommen er delagtige i, med andre Ord, hvad man faar for Skatterne.

For at bedømme den normale Skattebyrde maa man kende de Ansættelser, der for den enkelte Ejendom ligger til Grund for Skatten og som naturligvis i det enkelte Tilfælde og i det enkelte Aar kan være unormale, hvilket maa undersøges, og dernæst maa man vide Besked med de Ligningspromiller, der anvendes. De store Forskelligheder, der findes i Beskatningen, navnlig i den sognekommunale, maa tages i Betragtning.

Dette er en forholdsvis let Sag. Vanskeligere er det at bedømme Mulighederne for Ændringer i Skattebyrden, bortset fra de Ændringer, der vil ske som Følge af planlagte Byggearbejder eller andre Forbedringer af Ejendommen, som Laanet ofte optages til Gennemførelse af. Hvis der i en Landkommune gennem en Aarrække har været en lav Ligningsprocent og lav Paaligning paa fast Ejendom, da kan der maaske nok med nogen Sandsynlighed regnes med ret gunstige Skatteforhold ogsaa i Fremtiden, men det kan ogsaa skyldes, at Vejvæsen, Skolevæsen og andre offentlige Opgaver i Kommunen ikke er plejet, som de skulde, og i saa Fald er der Risiko for, at store Udgifter senere pludselig kan melde sig og forandre Skatteforholdene, og under alle Omstændigheder vil der i Kommuner med lav Beskatning kunne være Tilbøjelighed til at

afholde ekstraordinære Udgifter ved Forhøjelse af Beskatningen et enkelt eller enkelte Aar fremfor at fordele Udgifterne over en længere Aarrække ved Optagelse af Laan.

I Kommuner med normal Skattebyrde eller med højere Beskatning vil Risikoen for større Forøgelse i Beskatningen sædvanlig være mindre, og undertiden vil der kunne være Mulighed for Nedgang.

Skattebyrden er imidlertid for den enkelte Ejendom foruden af Paaligningspromillen afhængig af de Ansættelser, der for Kommunen som Helhed lægges til Grund for Paaligningen. En høj Paaligningspromille kan have sin Aarsag i forholdsvis lave Ansættelser. Enhver, der er fortrolig med Skatteforholdene ved, at der Kommunerne imellem findes betydelige Uligheder i Niveauet for Ansættelserne saavel til Ejendomsskyld som til Indkomst og Formuebeskatning. Dette øver i og for sig ikke nogen Indflydelse paa Størrelsen og Fordelingen af de kommunale Byrder mellem de enkelte Ejendomme og Skatteydere indenfor Kommunen, saafremt Ligningen er ensartet, men lave Ansættelser medfører en Risiko for, at Berigtigelse senere kan finde Sted med den Virkning, at baade Kommune- og Statsskatten forøges, hvis det er en enkelt Mand, Berigtigelsen rammer, men i hvert Fald med den Virkning, at Statsskatten forøges, i visse Tilfælde endog med tilbagevirkende Kraft. Det er derfor for Laangiveren af Interesse at vide, om Ejendoms-skyldsansættelser eller Indkomst- og Formueansættelserne i Kommunen i Almindelighed er, som de bør være. Men navnlig er det naturligvis af Betydning at vide, om alle Ansættelser vedrørende selve den paagældende Ejendom og dens Ejer er, som de skal være, baade i Forhold til det almindelige Niveau indenfor Kommunen og efter de Regler, der efter Loven skal følges ved Ansættelse og Ligning. Selv indenfor samme Kommune kan der være stor Ulighed i Ansættelserne.

Saadan Ulighed mellem de enkelte Ejendomme og Ejendomsbesidderes skattepligtige Ansættelse har som nævnt navnlig Betingelse for at opstaa, hvor hele Niveauet er for lavt, idet den enkelte, der under saadanne Forhold bliver ansat forholdsvis højt, vil have vanskeligt ved at gøre sin Ret gældende f. Eks. ved Klage til overordnede Myndigheder. I saadanne Kommuner vil der derfor være Grund til ved Bedømmelsen af en Ejendoms Skattebyrde at vise særlig Agtpaagivenhed.

For Laangivere er det under saadanne Forhold af Vigtighed at undersøge, om den paagældende Ejendom og dens Ejer har været tilstrækkeligt højt ansat, eller i hvert Fald i Niveau med

andre Ejendomme paa Stedet, idet der i modsat Fald maa regnes med en Risiko for Ændring i Ansættelserne. Selve Belaanningen af Ejendommen kan i sig selv medføre Risiko i saa Henseende, for saa vidt som Prioriteternes Størrelse og Vurderingerne til Laaneefterretning er Momenter, der tjener til Vejledning ved Ansættelsen af Ejendomsskyldværdien.

Laangiverne er altsaa i al Almindelighed interesserede i, at de offentlige Ansættelser til Skat er ensartede, rigtige og paalidelige, Principperne for Ansættelse og Paaligning enkle og klare og fri for Vilkaarlighed, og i, at der er den videst mulige Adgang til at kontrolere Ansættelserne og sammenligne dem indbyrdes. I saa Henseende er der, baade rent faktisk og med Hensyn til, hvad der overhovedet er muligt, en betydelig Forskel mellem de forskellige Skatteformer. Ved Indkomst- og Formueskatten er der kun meget ringe Mulighed for at give en saadan Adgang, langt bedre lader dette sig gøre ved Ejendomsskatterne, hvor der ikke fra Skatteydernes Side kan være det mindste i Vejen for, at Ansættelserne i alle Enkeltheder er offentligt tilgængelige, og Ejeren kun kan være interesseret i, at der er fuld Klarhed over, hvilken Fremgangsmaade Vurderingsmyndighederne følger. Det er da ogsaa allerede nu langt lettere at kontrolere, at Ansættelserne til Ejendomsskyld og Grundskyld er rigtige og indbyrdes overensstemmende, end at undersøge Indkomst- og Formueansættelserne. Men selv ved Ejendomsskatterne kunde Kontrollen lettes endnu mere, end allerede sket, navnlig med Hensyn til Ansættelsen til Grundskyld, hvor man sædvanlig kan gaa ud fra, at der følges nogenlunde faste og ensartede Regler, saaledes at Sammenligning og Kontrol af Ansættelserne altid forholdsvis let kan ske.

Fordelingen af Skatterne spiller altsaa allerede paa dette Punkt en vis Rolle, men er iøvrigt af Betydning ogsaa derved, at jo mere Prioritetssikkerheden maa søges i den gode Drift af Ejendommen og i Ejerens personlige Dygtighed, det vil sige, jo højere Belaanningen er i Forhold til Ejendommens Værdi, desto mere ønskeligt maa det ved Udlaan for Laangiveren være, at Skatten ikke hviler paa Bygningerne eller andre Driftsmidler eller paa Ejerens personlige Indkomst i hvert Fald paa den Del af Indkomsten, der er nødvendig til den normale Livsførelse.

Ogsaa Stabiliteten i Skatteforholdene er en Del afhængig af, hvilke Skatteformer der benyttes. Hvis en Kommune i større Udstrækning anvender Indkomstbeskatning, da kan gunstige

Skatteforhold i Kommunen skyldes, at der i denne findes en enkelt eller enkelte større Skatteydere. Kommunens Økonomi er da afhængig af, at disse Skatteydere stadig bliver i Kommunen, og at deres Indtægter ikke svigter. I saadanne Tilfælde er det klart, at Kommunens Skatteforhold hviler paa et meget usikkert Grundlag. Bedre stiller det sig naturligvis, hvis en lav Skatteprocent skyldes almindelig Velstand, men under alle Forhold maa der regnes med, at Personbeskatningen er svingende og usikker, fordi Indtægterne kan svigte for en Del af Skatteyderne eller for bestemte Klasser af Befolkningen, og den Omstændighed, at Skatterne af et Aars Indtægt ikke afholdes før i det paafølgende Skatteaar, giver denne Usikkerhed forøget Betydning, fordi Skatteyderne ikke paa Forhaand ved, hvor stor en Del af Indtægten, der skal reserveres til Skat, og maaske møder Skatten af en stor Indtægt netop i et Aar, hvor hans Indtægter svigter.

Paa samme Maade er det uheldigt for Kommunestyret at have et saadant svingende Ligningsgrundlag; daarlig Økonomi i de gode Aar og manglende Reserver i de daarlige Aar bliver ogsaa her let Resultatet. Ejendomsskatterne giver et mere stabilt Grundlag for Kommunens Økonomi og derfor ogsaa mere stabile Skatteforhold, fordi Skattegrundlaget ikke kan svigte.

I Kommuner med overvejende Ejendomsbeskatning kan der derfor med større Sikkerhed regnes med, at Laantageren ikke pludseligt bliver stillet over for uventede Skattekrav, men Aar for Aar nogenlunde kan regne med, at et vist Beløb eller en vis Del af Indtægten af Ejendommen maa sættes af til Skat paa samme Maade som Renter og Driftsudgifter. Det maa derfor ogsaa for Laangiver siges, at Ejendomsbeskatning i al Almindelighed maa foretrækkes for Personbeskatning, og at alt andet lige en Beskatning i Form af Grundbyrder giver den største Sikkerhed.

Disse Betragtninger tager Sigte paa de Udlaan, der paa-tænkes bevilgede, men gælder naturligvis i og for sig lige saa vel for de Laan, der allerede staar i Ejendommene. Men det maa her erindres, at naar Laanet er ydet, maa der være taget Hensyn til Skattebyrdens Størrelse og til en vis Grad til de Risikomomenter, der ovenfor er omtalt, paa samme Maade som ved Køb af Ejendom.

For de Laan, der allerede er ydet, knytter Interessen sig da ligesom for Ejeren til de fremtidige og uforudselige Ændringer i Skatteforholdene. Der vil her navnlig være to Spørgsmaal, der er af Interesse, for det første, hvorledes Pantesikker-

heden paavirkes af den almindelige Vækst i Skattebyrderne, og for det andet, hvad Virkningen er af en Omlægning af Beskatningen, dels ved ny Lovgivning, dels indenfor de Rammer, hvor Kommunerne har Selvbestemmelsesret.

En Forøgelse i Skatterne, der kun svarer til en almindelig Stigning i Prisniveauet, kan selvsagt ikke paavirke Pantesikkerheden ugunstigt, idet det forudsættes, at Driftsudbyttet og Ejendomspriserne følger den almindelige Stigning. Hvis Skattestigningen derimod bliver større, vil Stigningen have Tendens til at formindske Ejerens Udbytte og Ejendommens Værdi, men det kan helt eller delvis opvejes, hvis der samtidig ydes Ejendomsbesidderne flere Goder fra det offentliges Side end hidtil, navnlig hvis de er af den Natur, at de enten forøger Driftsindtægten af Ejendommen, eller de paa anden Maade sikrer Brugerne. Udgifterne til et bedre Vejvæsen vil utvivlsomt virke til en almindelig Forøgelse af Driftsudbyttet. Invalidforsikring, Ulykkes- og Sygeforsikring vil for de mindre Jordbrugere medføre en Sikring af Indkomsten, som ikke er uden Betydning for Laangiverens Stilling, hvorimod disse Goder sædvanlig er uden direkte Værdi for de større Ejendomme og Laangivere i disse. Hvis det drejer sig om Goder, som Ejeren vel kan drage sig til Nytte, men som ikke lader sig omsætte i kontant Indtægt som f. Eks. Udgifter til Skolevæsen og Sygehuse, da kan dette vel modvirke det Prisfald paa Ejendommene, som Skatten i og for sig vilde medføre, men det modvirker ikke den Forringelse af Ejerens Pengeindtægter, som den højere Beskatning medfører, og bevirker for saa vidt en ringere Stilling for Prioriteterne paa samme Maade, som hvis Priserne paa det nødvendige til Livets Ophold stiger, uden at Ejerens Indtægter forøges. Hvis endelig Stigningen i Skatterne skyldes Udgifter til Formaal, der set fra Ejerens Synspunkter er uproduktive — til Fattighjælp eller anden Understøttelse, til for høje Lønninger eller anden unødigt Administrationsudgift, da vil Skattestigningen medføre, baade at Driftsindtægterne forringes, og at Ejendomsprisen gaar ned i Forhold til det almindelige Prisniveau.

Skatteomlægninger maa man som Regel antage kun faar nævneværdig Indflydelse paa Driftsindtægterne for Ejendomme, der i den ene Reining eller den anden fjerner sig fra Gennemsnittet i Relation til Skatten. For den normale, den typiske Ejendom vil Byrderne i det lange Løb ikke kunne forrykkes væsentlig, og hvilket Navn eller hvilken Form Byrderne har, om det er Grundskyld, Ejendomsskyld, Indkomstskat

eller Forbrugsskat kan da være nogenlunde ligegyldigt i Henseende til Prioriteternes Stilling, og kun for saa vidt som Skattens Form paavirker Ejerens Dispositioner paa uheldig Maade eller medfører Vilkaarlighed og Usikkerhed i Beskattningen, kan en Forskydning over til de mere uheldige Skatteformer medføre en almindelig Svækkelse af Pantesikkerheden.

Dette synes paa Forhaand klart, hvor det kun drejer sig om en Omlægning til andre Former af Ejendomsskatter eller andre Skattebyrder, der udelukkende eller overvejende udredes af Ejendomsbesidderne. Men selv om Skatten ensidigt lægges fra Ejendomsbesidderne over paa andre Klasser i Samfundet, vil Overvæltningen i meget væsentlig Omfang sørge for, at Byrderne igen vender tilbage til Realværdierne. Dog vil en Skatteomlægning ikke straks øve sin fulde Virkning gennem Overvæltningen, og derfor kan Skatteomlægninger, der lægger Skatter fra een Samfundsklasse over til en anden, i en kortere eller længere Overgangstid medføre, at Ejendomsbesidderne og Ejendommene enten aflastes eller faar deres Byrder forøget eventuelt med den Virkning, at Ejendomspriserne midlertidigt stiger eller falder, men i hvert Fald med den Følge, at Pantesikkerheden selv for Gennemsnitsejendomme midlertidigt forbedres eller svækkes.

Medens saaledes den meget store Del af Ejendommene, som ligger nærmest omkring Gennemsnittet, i det lange Løb kun i ringe Grad vil berøres direkte af Skatteomlægninger, og Realkrediten for saa vidt heller ikke berøres, stiller Forholdet sig anderledes for de Ejendomme, der fjerner sig væsentlig fra Gennemsnittet. Her vil Skatteomlægningen enten forøge eller formindske Ejendommens og Ejerens Nettoindtægt og derved Ejendommens Værdi i Handel og Vandel, og Prioriteternes Stilling altsaa enten forbedres eller svækkes.

De Skatteomlægninger, der er sket i de sidste 25 Aar, gik i hele den første Halvdel af Perioden i den Retning, at de navnlig begunstigede de større Landbrug, som derfor maa antages at have faaet sine Indtægter og sine Ejendomsværdier forøget ved disse Skattereformer. Det modsatte var Tilfældet med de mindre Landbrugsejendomme og de bymæssige Ejendomme, der ikke blot direkte fik Skatteforøgelse, men indirekte maatte bære en væsentlig Del af Byrden ved de Skatter, der maatte antages at blive overvæltet paa Varepriserne. Tendensen maatte altsaa gaa i Retning af en Svækkelse af Prioriteternes Stilling for disse Ejendomme og give dem forøget Sikkerhed i de store Ejendomme. I den sidste Halvdel af Perioden kom der

en vis Reaktion herimod navnlig gennem Udbygningen af den stigende Skala for de personlige Skatter til Staten og i mindre Grad gennem den Omlægning fra Ejendomsskyld til Grundskyld, der fandt Sted, men det var dog væsentligt kun de ret store Ejendomme, for hvilke denne Omlægning blev følelig. Ved disse Ejendomme har denne Skatteomlægning sikkert forøget Usikkerheden for de Prioriteter, som under Højkonjunkturerne var anbragt for højt oppe i Ejendommene og som nu ved Konjunkturerne Nedgang er kommet til at staa paa en usikker Plads.

I det væsentlige er det ved de Tanker om Skattereformer, der stadig arbejdes med, de samme Modsætninger, der staar overfor hinanden.

I den kommunale Beskatning er der en bestandig Mulighed for og en stadig Meningskamp om Omlægning fra Ejendomsskat til Personskat og omvendt. Da Indtægten som tidligere nævnt ikke stiger i samme Forhold som Ejendomsstørrelsen, og da Progressionen i den sognekommunale Beskatning af Indkomsten maa være forholdsvis ringe, selv hvor man udnytter Loven fuldt ud, vil de store Ejendomsbesiddere og deres Pantekreditorer overalt være interesseret i Omlægning af Ejendomsskat til Indkomstskat og de mindre Ejendomme omvendt være interesseret i, at Indkomstskatten omlægges til Ejendomsskat, ganske særlig vil dette være Tilfældet under svingende Konjunkturer, fordi Driftsindtægten af de store Ejendomme vil være langt mere svingende end paa de smaa Ejendomme, hvor Ejers Arbejdsindtægt, der altid vil være nogenlunde stabil, spiller en Hovedrolle. I de daarlige Aar vil de store Brug da kaste den personlige Skat over paa de smaa Brug, medens disse i de gode Aar altid maa bære deres forholdsmæssige Del. Den eneste Maade for de mindre Brug at sikre en ligelig Fordeling af Byrderne i de gode Aar med de daarlige er da selvsagt Ejendomsbeskatningen. Og de smaa Ejendomes Pantekreditorer maa være interesseret i, at Byrderne ikke forøges uforholdsmæssigt for disse Ejendomsbesiddere netop i de daarlige Aar.

Dernæst er der i den kommunale Beskatning Spørgsmaal om Omlægning af Bygningsskat til Grundskyld. Her er den samme Modsætning til Stede, saalænge Bygningsbeskatningen hviler ligeligt paa smaa og store Ejendomme. De store Ejendomes Interesse vil da afgjort være imod Omlægning til Grundskyld, de smaa Ejendomme for en saadan Omlægning. Anderledes kan det naturligvis stille sig, hvis man ved store

Fradrag faktisk har frigjort de smaa Ejendomme for Bygningsbeskatningen. Og i Kommuner med stærkere bymæssig Bebyggelse kommer der særlige Momenter til baade med Hensyn til dette Spørgsmaal og med Hensyn til Virkningerne af Forskydninger mellem Personskat og Ejendomsskat.

Baade med Hensyn til Spørgsmaalet Indkomstskat contra Ejendomsskat og Bygningsskat overfor Grundskyld vil der være en Modsætning mellem det intensive og det mere ekstensive Landbrugs Interesser. Det intensive Landbrug, der er interesseret i lave Driftsomkostninger, og sædvanlig giver den største Indtægt i Forhold til Ejendommens Værdi og specielt i Forhold til Jordens Værdi, er interesseret i, at Beskatningen i stort Omfang er Ejendomsbeskatning og helst Grundbeskatning.

I Statsbeskatningen har det i de senere Aar navnlig været Progressionen i Indkomst- og Formueskatten, der har været et staaende Problem.

De store Ejendomsbesidderes Interesser er afgjort imod Progression i Formueskatten, er i det hele imod Formuebeskatning i Sammenligning med Indkomstskatten. Indkomstskattens Progression er ikke saa følelig for de største Ejendomme som Formueskattens, og spiller maaske i det hele størst Rolle for en Ejendomstype, der vel ligger over men dog noget nærmere Gennemsnitsstørrelsen. For de mindre Ejendomsbesiddere er hverken Indkomstskat eller Formueskat til Staten nogen særlig trykkende Byrde, takket være den stigende Skala og Fradragene. Deres Interesse er at bevare den stærkest mulige Progression, med mindre Overvæltningen forvalter den direkte Skat til en prisforhøjende indirekte Beskatning.

En selvsagt Ting er det, at en Overgang fra Personbeskatning til Ejendomsskat i Statsbeskatningen vil være de store Landbrugsejendommers Interesser afgjort imod, ganske særlig med Hensyn til Indkomstbeskatningen og for saa vidt Progressionen ikke er for stærk. Ogsaa det mindre Landbrug vil efter det nuværende Skattesystem faa Skatteforøgelse ved en saadan Omlægning, med mindre det kun drejer sig om Omlægning af Indkomstskatten for de smaa Indkomster.

I det Omfang, hvori den direkte Beskatning overvælttes, forvandles den faktisk til en indirekte Beskatning, og virker paa samme Maade prisforhøjende paa almindelige Forbrugsvarer og Driftsmidler. Enhver Omlægning af de indirekte Skatter til direkte Skat vil selvsagt medføre en Forøgelse af den Skat, Ejendomsbesidderne direkte maa udrede i Personskat eller Ejendomsskat. Men om Resultatet i Virkeligheden bliver en

Forøgelse eller Lettelse beror paa hvor stort Ejendommens og Ejerens Forbrug er af de Varer, hvis Priser paavirkes af den indirekte Beskatning. Selv om en Opgørelse her kan være vanskelig, maa man som Regel gaa ud fra, at de mindre Ejendomme og det særlig intensive Landbrug vil staa sig ved Overgang til direkte Skat, medens det vil være tvivlsomt for det store Landbrug og det ekstensive Landbrug.

Der er i det foregaaende hyppigst talt om Landbrugsejendomme, men i og for sig vil ganske tilsvarende Synspunkter have Gyldighed med Hensyn til Byejeendomme. Der er her snarest endnu stærkere Modsætninger mellem intensiv Bebyggelse og daarlig Udnyttelse end i Landbruget, saavel som mellem de værdimæssigt mindre Ejendomme i Beboelseskvarterne og de større Ejendomme paa Byens Forretningsstrøg.

Paa de fleste Punkter vil man saaledes se, at Ejendomsbesiddelsens Interesser staar delt og Realkreditens Interesser deler sig paa samme Maade. Men for det store Flertal af Ejendomsbesiddere, der samler sig omkring Gennemsnittet, vil Byrderne ikke paavirkes væsentlig hverken i den ene eller den anden Retning, saa længe der kun er Tale om Omlægning af Skatterne, og følgelig vil hverken Ejendomsværdierne eller Realkreditens Interesser her berøres nævneværdigt. Disse Ejendomsbesiddere og deres Laangivere vil have deres Hovedinteresse deri, at Skattesystemet udformes paa en saadan Maade, at Ejendommenes Drift og Erhvervslivets Gang saa lidt som muligt paavirkes af Beskatningen og iøvrigt, at der hersker den størst mulige Ro og Stabilitet i Skatteforholdene.